

Gröna boken

Riktlinjer för författningsskrivning

REGERINGSKANSLIET

Statsrådsberedningen

Gröna boken

Riktlinjer för författningsskrivning

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2014

ISBN 978-91-38-24063-2
ISSN 0284-6012

Förord

Gröna boken innehåller riktlinjer för författningsskrivning. Riktlinjerna är främst av tekniskt slag men behandlar också frågor om hur man ska skriva t.ex. ansvars- och överklagande-bestämmelser och bemyndiganden.

I denna nya upplaga av Gröna boken har SB PM 1978:1 och 1994:4 arbetats in i språkavsnittet som därmed är fylligare. I samma avsnitt är skrivningarna om hänvisningar till EU-rättsakter mer utbyggda. Även avsnitten om överklagande och normgivnings-bemyndiganden har utökats. Dessutom har många nya exempel lagts till. Det avsnitt om utfärdande och kungörande som fanns i den förra upplagan har tagits bort. En promemoria om detta kommer i stället tas fram och göras tillgänglig på annat sätt.

Gröna boken gavs ut första gången 1969. Den förra upplagan kom 1998.

De nya riktlinjerna är avsedda att tillämpas på lagstiftnings-produkter som ska överlämnas till riksdagen det riksdagsår som inleds hösten 2014 och i övrigt från den 1 juli 2014. De kan givetvis börja tillämpas tidigare.

Stockholm i januari 2014

Christina Weihe
Rättschef i Statsrådsberedningen

Innehåll

1	Regeringsformens bestämmelser om normgivning.....	9
1.1	Normgivningsmaktens fördelning.....	9
1.2	Riksdagens normgivningsområde	9
1.2.1	Det primära lagområdet	9
1.2.2	Det obligatoriska lagområdet.....	10
1.2.3	Det delegeringsbara området	10
1.3	Regeringens normgivningsområde	11
1.4	Utfärdande	12
1.5	Kungörande	12
2	Författningens beteckning.....	13
2.1	Skilj mellan grundförfattningar och ändringsförfattningar.....	13
2.1.1	Grundförfattningar.....	13
2.1.2	Ändringsförfattningar	14
2.2	Tillkännagivanden	14
2.3	Äldre författningar.....	14
3	Författningens rubrik.....	17
3.1	Nya grundförfattningar	17

3.1.1	Skriv informativa rubriker	17
3.1.2	Inga andra författningar i rubriken	17
3.1.3	Använd prepositionen ”om”	18
3.1.4	Undvik ”m.m.”	18
3.1.5	Exempel på rubriker	18
3.2	Ändringsförfattningar	19
3.2.1	Ändring i en grundförfattning	19
3.2.2	Ändring i en ändringsförfattning	20
3.2.3	Exempel på rubriker	20
4	Författningens ingress	23
4.1	Huvudregel – ingressen för sig	23
4.2	Undantag – ingressen och författningstexten tillsammans	23
4.3	Rubriker	24
4.4	Vem har beslutat författningen?	24
4.5	Ändring av flera paragrafer	24
4.6	Punkter i ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	25
4.7	Olika slag av ändringar i samma ingress	25
4.8	Exempel på ingresser	26
5	Språk och redigering	37
5.1	Riktlinjer för författningsspråket	37
5.2	Hur författningar bör utformas redaktionellt	38
5.2.1	Avdelningar	38
5.2.2	Kapitel	38
5.2.3	Mellanrubriker	39
5.2.4	Innehållsbeskrivning	39

5.2.5	Paragrafer och stycken	39
5.2.6	Punktuppställningar	40
5.2.7	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	43
5.3	Hänvisningar	43
5.3.1	Skriv ut bestämmelsen i stället för att hänvisa	43
5.3.2	Hänvisningar till andra författningar.....	44
5.3.3	Hänvisningar till paragrafer, stycken och punkter	46
5.3.4	Hänvisningar i författningstext till EU-rättsakter	47
5.4	Hur ändringar markeras	50
5.4.1	Markering av rubriker, paragrafer, stycken eller bilagor som förs in eller ändras.....	50
5.4.2	Markering av särskilda punkter i paragrafer som ändras.....	50
5.4.3	Markering av tabeller och andra förteckningar som ändras.....	51
5.5	Hur författningar bör utformas språkligt	51
5.5.1	Syftningar	51
5.5.2	Meningsbyggnad.....	53
5.5.3	Substantivens form	55
5.5.4	Att skriva könsneutralt	56
5.5.5	Att välja rätt verb i föreskrifter.....	57
5.5.6	Stela och ålderdomliga ord och fraser	58
5.5.7	Termfrågor	58
5.5.8	Förkortningar	59
5.6	Språkliga ändringar.....	59
5.6.1	När bör språkliga ändringar göras?	59
5.6.2	Vilka språkliga ändringar bör göras?	60
6	Bestämmelser om straff, förverkande, vite och tystnadsplikt.....	61
6.1	Normgivningsmakten för dessa bestämmelser	61

6.2	Straffbestämmelser.....	62
6.2.1	Blankettstraffstadgande.....	62
6.2.2	Uppsåt eller oaktsamhet.....	62
6.2.3	Ansvar i andra hand.....	63
6.2.4	Försök.....	63
6.2.5	Medverkan.....	64
6.3	Exempel på straffbestämmelser.....	64
6.4	Förverkandebestämmelser.....	67
6.5	Vitesbestämmelser.....	68
6.5.1	Vitesförelägganden.....	68
6.5.2	Passivitetsrätten.....	70
6.5.3	Viten och dubbelbestraffningsförbudet.....	70
6.6	Bestämmelser om tystnadsplikt.....	71
6.6.1	Tystnadsplikt för offentliga funktionärer.....	71
6.6.2	Tystnadsplikt för enskilda.....	72
6.6.3	Meddelarfrihet.....	73
7	Överklagandebestämmelser.....	75
7.1	Allmänt om överklagande.....	75
7.1.1	Rätt till domstolsprövning enligt Europakonventionen.....	75
7.1.2	Förvaltningslagens regler om överklagande.....	76
7.1.3	Andra allmänna bestämmelser om överklagande.....	76
7.1.4	Överklagande till en annan myndighet än domstol.....	76
7.1.5	Laglighetsprövning enligt kommunallagen.....	77
7.1.6	Rättsprövning.....	77
7.2	Överklagandebestämmelser.....	78
7.2.1	Vad ska få överklagas och till vem?.....	78
7.2.2	Vem får överklaga?.....	79
7.2.3	Överklagandetid.....	79

7.2.4	Vem ska ha överklagandet?	80
7.2.5	Överklagandebestämmelser i lag	80
7.2.6	Överklagandebestämmelser i förordning.....	81
7.3	När blir beslut gällande?	83
8	Normgivningsbemyndiganden, upplysningsbestämmelser och förvaltningsbeslut.....	85
8.1	Tydliga och enhetliga formuleringar klargör skillnaden.....	85
8.2	Normgivningsbemyndiganden.....	86
8.2.1	Utformningen av normgivningsbemyndiganden.....	86
8.2.2	Upplysning om lagstödet för en förordning.....	88
8.2.3	Hänvisningar till föreskrifter som har meddelats ”med stöd av lagen”	90
8.3	Upplysningsbestämmelser.....	90
8.4	Förvaltningsbeslut	92
9	Transumering	95
10	Ikraftträdandebestämmelser	99
10.1	En särskild ikraftträdandebestämmelse	99
10.2	Ikraftträdande som framgår av författningstexten	99
10.3	Författningar om upphävande.....	100
10.4	Ändring i en ändringsförfattning.....	100
10.5	Promulgationslag	101
10.6	Ikraftträdandedag.....	101
10.7	Ikraftträdande efter regeringens bestämmande	102

10.8	Åtgärder före ikraftträdandet.....	102
10.9	Exempel på ikraftträdandebestämmelser.....	102
11	Hur författningar upphävs	107
11.1	En författning som inte längre ska gälla måste normalt upphävas	107
11.2	Olika metoder att upphäva en författning.....	107
11.3	Exempel på hur man upphäver författningar.....	109
11.4	Tillkännagivanden	110
12	Övergångsbestämmelser.....	111
12.1	Övergångsbestämmelsers placering och struktur	111
12.2	Trolleribestämmelser och andra delvis liknande bestämmelser	111
12.3	Handläggningsordning för vissa ärenden	112
12.4	Exempel på övergångsbestämmelser.....	113
13	Omtryck av författningar.....	115
13.1	Att tänka på vid omtryck.....	115
13.2	Omtryck i samband med ändringsförfattningar	116
13.2.1	Upplysning i ingressen	116
13.2.2	Upplysning i författningstexten	116
13.2.3	Upplysning i noter.....	117
13.3	Fristående omtryck.....	117
13.4	Den typografiska utformningen.....	118
14	Noter	121

14.1	Noter när en författning inte trycks om	121
14.1.1	Noter till rubriken	121
14.1.2	Noter till ingressen som anger riksdagens medverkan	122
14.1.3	Noter till ingressen – EU-direktiv.....	123
14.1.4	Noter till ingressen som anger förordningsmotiv.....	125
14.1.5	Noter till ingressen i samband med förlängning av en tidsbegränsad författning.....	126
14.1.6	Noter till ingressen som anger senaste lydelse	126
14.1.7	Noter till ingressen som anger omtryck	128
14.1.8	Noter till författningstexten – ändringar	129
14.1.9	Noter till författningstexten – stycken som tas bort	130
14.1.10	Noter till författningstexten – ord som tas bort	131
14.2	Noter när en författning trycks om.....	132
14.2.1	Noter till rubriken	132
14.2.2	Noter till ingressen.....	132
14.2.3	Noter till författningstexten	132
14.2.4	Noter till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	133
15	Bilagor.....	135
16	Underskrifter	137
16.1	Huvudregler om vem som skriver under författningar ...	137
16.2	Vem som skriver under när ordföranden har förhinder.....	138
16.3	Vem som skriver under när ordföranden är föredragande.....	138
16.4	Vem som skriver under när den som varit föredragande har förhinder	138

16.5 Underskrifternas placering	138
16.6 Framställning av underskriftsexemplar.....	139
16.7 Exempel på underskrifter	139
Register	141

1 Regeringsformens bestämmelser om normgivning

1.1 Normgivningsmaktens fördelning

Normgivningsmakten är enligt 8 kap. regeringsformen fördelad mellan riksdagen och regeringen. Med normgivningsmakten avses rätten att besluta rättsregler, dvs. sådana regler som är bindande för enskilda och myndigheter och som gäller generellt. Dessa regler kallas i regeringsformen för föreskrifter.

Termen föreskrifter ska reserveras för normgivning och inte användas för beslut i enskilda fall.

Fördelningen av normgivningsmakten mellan riksdagen och regeringen bygger på principen att de centrala delarna av normgivningen ska ligga hos riksdagen. Här följer en kort redogörelse för de grundläggande bestämmelserna i 8 kap. om normgivningsmaktens fördelning. I avsnitt 8 finns exempel på utformning av normgivningsbemyndiganden.

1.2 Riksdagens normgivningsområde

1.2.1 Det primära lagområdet

Det område där i första hand riksdagen har normgivningskompetensen kallas det primära lagområdet. Huvudsakligen regleras det området i 8 kap. 2 §. Hit hör

- den civilrättsliga lagstiftningen (första stycket 1),

- föreskrifter som är betungande för enskilda (första stycket 2),
- föreskrifter om kommunernas ställning (första stycket 3),
- föreskrifter om trossamfund (första stycket 4),
- föreskrifter om folkomröstningar och val till Europaparlamentet (första stycket 5 och 6).

1.2.2 Det obligatoriska lagområdet

Den delen av det primära lagområdet där riksdagen inte kan bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter, dvs. inte kan delegera, brukar kallas det obligatoriska lagområdet. Hit hör bl.a. den civilrättsliga lagstiftningen, annan rättsverkan av brott än böter, föreskrifter om skatt och föreskrifter om konkurs eller utsökning. Även domstolarnas rättskipningsuppgifter tillhör det obligatoriska lagområdet.

Men även inom det obligatoriska lagområdet kan delegering ske om det gäller föreskrifter om anstånd med att fullgöra förpliktelser (8 kap. 4 §) och lagars ikraftträdande och tillämpning (8 kap. 5 §).

1.2.3 Det delegeringsbara området

Riksdagen kan genom delegering till regeringen överlåta delar av sin normgivningskompetens inom det primära lagområdet. Det område där detta är möjligt kallas för det delegeringsbara området och regleras i 8 kap. 3–5 §§.

Riksdagens bemyndigande ska ges i lag och rikta sig till regeringen. När det gäller avgifter och vissa skatter kan dock ett bemyndigande rikta sig direkt till kommuner (8 kap. 9 §).

I samband med att riksdagen bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i ett ämne kan riksdagen tillåta att regeringen i sin tur överlåter hela eller delar av denna normgivningskompetens till en förvaltningsmyndighet eller en kommun (8 kap. 10 §). Detta kallas subdelegering. Det saknas däremot

stöd i regeringsformen för riksdagen att delegera normgivningsmakt direkt till en förvaltningsmyndighet under regeringen.

1.3 Regeringens normgivningsområde

I 8 kap. 7 § finns de huvudsakliga bestämmelserna om det område där regeringen utan delegering får meddela föreskrifter, dvs. regeringens primärområde. Hit hör föreskrifter om verkställighet av lag samt föreskrifter som inte enligt grundlag ska meddelas av riksdagen, den s.k. restkompetensen.

Med verkställighetsföreskrifter avses dels tillämpningsföreskrifter av administrativt slag, dels föreskrifter som kompletterar en lag utan att tillföra den något väsentligt nytt. I verkställighetsföreskrifter får det inte ingå sådant som kan uppfattas som en ny skyldighet för enskilda eller som ett nytt ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden.

Till restkompetensen hör sådana offentlighetsrättsliga föreskrifter som inte rör förhållandet mellan enskilda och det allmänna utan avser de statliga myndigheternas organisation, arbetsuppgifter och inre verksamhetsformer. Till restkompetensen hör också sådana föreskrifter som visserligen rör förhållandet mellan enskilda och det allmänna men som ur den enskildes synpunkt inte är betungande utan gynnande eller neutrala.

Riksdagen har möjlighet att lagstifta även inom regeringens normgivningsområde (8 kap. 8 §). Om riksdagen har utnyttjat denna möjlighet, får regeringen inte meddela föreskrifter på de områden som regleras av den lag som riksdagen beslutat. Detta följer av den formella lagkraftens princip (8 kap. 18 §), enligt vilken en lag inte får ändras eller upphävas på annat sätt än genom lag.

Regeringen får i enlighet med 8 kap. 11 § delegera normgivningsmakten inom sitt primärområde till en myndighet under regeringen eller riksdagen.

1.4 Utfärdande

När riksdagen har beslutat en lag ska den utfärdas, promulgeras, av regeringen så snart som möjligt (8 kap. 19 § första stycket).

1.5 Kungörande

Både lagar och förordningar ska kungöras så snart som möjligt (8 kap. 19 § andra stycket). I fråga om förordningar kan dock undantag från kungörandeskyldigheten föreskrivas i lag. Närmare bestämmelser om kungörandet finns i lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar.

Lagar (inklusive balkar) och förordningar kungörs i Svensk författningssamling (SFS). I SFS får det även föras in sådana kortare meddelanden om faktiska förhållanden som betecknas tillkännagivanden. Även myndighetsföreskrifter kan publiceras i SFS.

Det förekommer att förordningar kungörs i någon författningssamling som ges ut av en myndighet under regeringen. I sådana fall ska det i anlutning till ikrafträdandebestämmelsen tas in en föreskrift om hur författningen ska kungöras.

Exempel 1 Kungörande i någon annan författningssamling än SFS

-
1. Denna förordning ska kungöras i Transportstyrelsens författningssamling (TSFS).
  2. Förordningen träder i kraft den 1 januari 2014.

2 Författningens beteckning

Med författningar avses här lagar, förordningar och andra rättsregler som i 8 kap. regeringsformen betecknas som föreskrifter (se även 1 § författningssamlingsförordningen [1976:725]).

2.1 Skilj mellan grundförfattningar och ändringsförfattningar

Författningar delas in i grundförfattningar och ändringsförfattningar. En ändringsförfattning är en författning genom vilken en annan författning ändras, ges utsträckt giltighet i tiden, sätts i kraft eller upphävs. Andra författningar är grundförfattningar.

2.1.1 Grundförfattningar

Lag (eller balk) används som beteckning på grundförfattningar som beslutas av riksdagen.

Förordning används som beteckning på grundförfattningar som beslutas av regeringen.

2.1.2 Ändringsförfattningar

Lag används som beteckning på ändringsförfattningar som beslutas av riksdagen, oavsett tidigare beteckning.

Förordning används som beteckning på ändringsförfattningar som beslutas av regeringen, oavsett tidigare beteckning.

2.2 Tillkännagivanden

Tillkännagivanden kan användas när det finns behov av att upplysa en större krets om faktiska förhållanden. Det får inte vara fråga om normgivning utan enbart om att lämna information i en viss fråga.

Ett tillkännagivande upphävs inte. Om man vill ge det ett annat innehåll, måste det ersättas av ett nytt tillkännagivande (se exempel 2 i avsnitt 11.4). Det går alltså inte att ändra i ett tillkännagivande, dvs. publicera ett ändringstillkännagivande. Om informationen i ett tillkännagivande är inaktuell och inte ska ersättas med någon annan information, går det dock att i ett nytt tillkännagivande låta det gamla tillkännagivandet utgå (se exempel 3 i avsnitt 11.4).

2.3 Äldre författningar

Före den 1 januari 1975, då den nuvarande regeringsformen trädde i kraft, användes beteckningarna lag och förordning på ett annat sätt. Förordning var beteckningen på vissa föreskrifter beslutade av riksdagen ensam (eller i ännu äldre tider av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt) och lag stod för föreskrifter beslutade av riksdagen och Kungl. Maj:t tillsammans. För föreskrifter beslutade av Kungl. Maj:t ensam användes ofta beteckningen kungörelse. Också andra beteckningar förekom, t.ex. brev, instruktion, stadga och reglemente. Man bör sträva efter att utmönstra dessa äldre beteckningar ur regelbeståndet.

Tidigare användes också s.k. cirkulär, då för att upplysa en bestämd krets (företrädesvis myndigheter) om innehållet i vissa normer eller för att informera adressaterna om förhållanden av intresse. Man bör sträva efter att utmönstra även cirkulären ur regelbeståndet. Granskningskansliet bör kontaktas när detta är aktuellt.

3 Författningens rubrik

3.1 Nya grundförfattningar

3.1.1 Skriv informativa rubriker

Rubriken till en ny författning bör vara kort.

Författningsrubriken bör innehålla ord som så tydligt som möjligt visar författningens innehåll. Tänk särskilt på att sökorden i det tryckta SFS-registret hämtas ur författningsrubrikerna. Om en författning sakligt hör samman med en annan författning – exempelvis innehåller verkställighetsföreskrifter till denna – kommer sambandet mellan de båda författningarna att framgå av SFS-registret endast om författningarnas rubriker innehåller samma ord eller ord som börjar på samma sätt och som är lämpliga som sökord i registret. Ta också hänsyn till om ordet eller uttrycket redan förekommer i SFS-registret.

3.1.2 Inga andra författningar i rubriken

Man bör undvika att i rubriken till en författning ta in en annan författnings rubrik. Man bör alltså inte kalla en författning t.ex. ”förordning med verkställighetsföreskrifter till rymdlagen (0000:000)” utan i stället ”rymdförordning”. Det kan däremot vara lämpligt att ta in en hänvisning till den andra författningen i förordningens första paragraf. Samma princip för rubriken gäller när en EU-rättsakt behandlas i en författning.

3.1.3 Använd prepositionen "om"

Består rubriken av mer än ett ord heter det "lag/förordning om ..." (inte "angående"). Detta gäller oberoende av om rubriken i övrigt innehåller ordet "om".

I stället för att skriva "förordning med särskilda (vissa) bestämmelser om ..." bör man skriva "förordning om ...". Ett undantag är "förordning med instruktion för X-myndigheten".

3.1.4 Undvik "m.m."

Man bör undvika oprecisa tillägg som m.m. eller m.fl. i rubriken. Sådana tillägg skapar oftare oklarhet än klarhet. Rubriken kan sällan vara heltäckande.

3.1.5 Exempel på rubriker

Exempel 1

- a) Lag
om skatt på energi;
- b) Patientdatalag;

Exempel 2

- a) Förordning
om kemiska produkter;
- b) Skogsvårdsförordning;

Exempel 3

a) Tillkännagivande
om utgivningen av Svensk författningssamling;

b) Tillkännagivande
av uppgift om Riksbankens referensränta;

3.2 Ändringsförfattningar

3.2.1 Ändring i en grundförfattning

Den författning som ändras, ges utsträckt giltighet i tiden, sätts i kraft eller upphävs ska nämnas med sitt fullständiga namn. Om det i författningens namn ingår namn, datum och SFS-nummer för en annan författning, måste man alltså ange dessa uppgifter enligt de regler som gällde när författningen kom till.

Det heter ”lag/förordning om ändring ...” (inte ”angående”). Detta gäller oberoende av om namnet på den författning som ändras etc. innehåller ordet ”om”.

Vid alla former av ändring i en författning skrivs ”lag om ändring i lagen ...” eller ”förordning om ändring i förordningen ...”. Skrivsättet används alltså oavsett vad ändringen består i och oavsett om det är paragrafer, bilagor eller övergångsbestämmelser som ändras. Undantag från detta gäller endast när den ändrade författningen upphävs, ges utsträckt giltighet i tiden eller sätts i kraft (se exempel 7, 8, 9, 10 och 11 i avsnitt 3.2.3).

Endast en författning får upphävas eller sättas i kraft genom en annan författning. Däremot får flera författningar upphävas genom en annan författning om det görs i anslutning till en ny grundförfattnings ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

3.2.2 Ändring i en ändringsförfattning

När man ska ändra i t.ex. en paragraf som har ändrats tidigare är det normala att den tidigare ändringen har trätt i kraft. Den aktuella ändringen ska då göras i grundförfattningen där den tidigare ändringen numera ingår.

Men om den tidigare ändringen i paragrafen inte har trätt i kraft, måste man som huvudregel i två situationer ändra i ändringsförfattningen (se exempel 6 i avsnitt 3.2.3). Den ena är när den ändring man själv ska göra ska träda i kraft samtidigt som den tidigare beslutade ändringen. Den andra är när den ändring man själv ska göra ska träda i kraft före den tidigare beslutade ändringen (se exempel 10, 19 och 25 i avsnitt 4.8 samt avsnitt 10.4). Man bör genom planering och samordning undvika att hamna i sådana situationer.

Om däremot den aktuella ändringen ska träda i kraft senare än den tidigare beslutade ändringen, ska ändringen göras i grundförfattningen.

Samma principer gäller om ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ändras. Om man måste ändra i dessa bestämmelser i en ändringsförfattning som ännu inte trätt i kraft, ska ändringen alltså göras i ändringsförfattningen. Efter ikraftträdandet ska ändringen göras i grundförfattningen (se exempel 23 c och d i avsnitt 4.8).

Ändringar som ska träda i kraft före eller samtidigt som tidigare beslutade ändringar som inte har trätt i kraft är författningstekniskt komplicerade. För att undvika oklarheter bör man kontakta Granskningskansliet.

3.2.3 Exempel på rubriker

Exempel 4

- a) Lag om ändring i brottsbalken;

b) Förordning
om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039);

Exempel 5

Förordning
om ändring i kungörelsen (1968:477) med tillämpningsföreskrifter till förordningen den 6 juni 1968 (nr 276) om uppskov i vissa fall med beskattning av realisationsvinst;

Anm. Rubriken till den författning som ändras måste återges exakt även om denna rubrik innehåller ett författningsnamn där SFS-numret återges enligt äldre principer.

Exempel 6

Lag
om ändring i lagen (2012:940) om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade;

Exempel 7

Lag
om upphävande av lagen (1971:1204) om byggnadstillstånd m.m.;

Exempel 8

Förordning
om ikraftträdande av lagen (2012:97) om ändring i fartygssäkerhetslagen (2003:364);

Anm. Denna rubrik ska användas även om ikraftträdandet avser endast en paragraf.

Exempel 9

Lag

om fortsatt giltighet av lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott;

Exempel 10

Förordning

om dels fortsatt giltighet av förordningen (2011:682) om försöksverksamhet med distansundervisning i gymnasieskolan i Torsås kommun, dels ändring i samma förordning;

Exempel 11

Förordning

om upphävande av Höskoleverkets föreskrifter (HSVFS 2008:3) om godkännande för forskningshuvudmän att ta emot gästforskare;

Anm. Se avsnitt 11.2 som bl.a. handlar om när regeringen upphäver myndighetsföreskrifter.

4 Författningens ingress

Alla författningar ska inledas med en ingress.

4.1 Huvudregel – ingressen för sig

Ingressen ska vara skild från författningstexten i övrigt. I grundförfattningar ska ingressmeningen sluta med orden ”föreskrivs följande” eller ”föreskriver följande”. I ändringsförfattningar kan de avslutande orden variera beroende på vilken ändring det är fråga om (se exempel 1 och 2 i avsnitt 4.8).

4.2 Undantag – ingressen och författningstexten tillsammans

Vid ändringsförfattningar som innebär att en författning upphävs, får fortsatt giltighet eller sätts i kraft gäller i stället att ingressen bör bilda en enda mening som innehåller de materiella uppgifterna om författningen. Detsamma gäller om en författning ändras endast på så sätt att ett eller flera kapitel eller en eller flera paragrafer, bilagor eller övergångsbestämmelser upphävs, en eller flera mellanrubriker utgår eller flyttas eller en eller flera paragrafer får ändrad beteckning. (Se exempel 4–6 och 9 i avsnitt 4.8.)

Tidigare gällde att ingressen kunde bindas ihop med den övriga författningstexten i ändringsförfattningar som innebar att vissa ord byttes ut mot andra ord och i grundförfattningar som

var korta. Dessa undantag gäller inte längre. Alla grundförfattningar bör numera innehålla minst en paragraf.

4.3 Rubriker

Om författningens rubrik ändras, skrivs rubrikens nya lydelse aldrig ut i ingressen utan redovisas i den egentliga författningstexten.

Om en kapitelrubrik eller en mellanrubrik ändras eller förs in, skrivs rubrikens nya lydelse ut i ingressen om den paragraf som följer närmast efter rubriken inte redovisas i författningstexten (se exempel 20 b och 29 c i avsnitt 4.8).

4.4 Vem har beslutat författningen?

Regeringen utfärdar inte bara sina egna förordningar utan även lagar som riksdagen har beslutat. Av ingressen ska det framgå om det är riksdagen eller regeringen som har beslutat författningen (se exempel 1 och 2 i avsnitt 4.8).

Uppgifter om proposition, utskottsbetänkande och riksdagskrivelse m.m. ska tas in i en not (se exempel 4 och 5 i avsnitt 14.1.2).

4.5 Ändring av flera paragrafer

Om fler än två paragrafer i följd ändras, upphävs eller får ändrad beteckning, anger man i ingressen endast den första och den sista paragrafen i serien och binder samman dessa paragrafer med ett tankstreck. Metoden tillämpas även när det i en paragrafserie ingår en eller flera paragrafer som i sin beteckning innehåller en bokstav. Man skriver t.ex. ”1 a–1 c §§” eller ”2 b–5 §§”. Om bara två paragrafer i följd ändras skriver man däremot ”1 och 2 §§”.

Upphävs samtliga paragrafer i ett kapitel anges endast kapitlet.

Förkortningen ”kap.” samt paragraftecken sätts efter respektive siffra i ingressen, exempelvis ”3 kap. 7 §”.

Vissa författningar är indelade i avdelningar. Någon hänvisning till avdelning ska inte göras i ingressen.

4.6 Punkter i ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

En punkt i ikraftträdande- och övergångsbestämmelser anges i ingressen med ordet punkt och en siffra, utan efterföljande punkttecken, t.ex. punkt 4 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till x-lagen (2010:000). En punkt inom en paragraf får däremot aldrig brytas ut och tas upp separat i en ingress. I sådana fall är det bara paragrafen som anges i ingressen.

4.7 Olika slag av ändringar i samma ingress

Ändringarna ska anges i följande ordning:

1. fortsatt giltighet av en författning,
2. upphävande av kapitel, paragrafer och bilagor,
3. upphävande av övergångsbestämmelser,
4. mellanrubriker som utgår,
5. ändrad beteckning på paragrafer och bilagor,
6. ändrad lydelse av författningsrubrik, kapitel, paragrafer, bilagor, kapitelrubriker och mellanrubriker,
7. ändrad lydelse av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser,
8. ändrad plats för mellanrubriker,
9. införande av nya kapitel, paragrafer, bilagor och mellanrubriker,
10. införande av nya ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Om författningen samtidigt trycks om, ska en upplysning om omtrycket lämnas i författningens ingress som ett sista stycke (se exempel 1 i avsnitt 13.2.1).

4.8 Exempel på ingresser

Exempel 1 Inledning till lagar

- a) Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs följande.
- b) Enligt riksdagens beslut¹ föreskrivs ...

Anm. Exempel 1 a används för att inleda en grundförfattning och exempel 1 b används för att inleda en ändringsförfattning. I fråga om notens innehåll, se exempel 4 i avsnitt 14.1.2.

Exempel 2 Inledning till förordningar

- a) Regeringen föreskriver följande.
- b) Regeringen föreskriver ...

Anm. Exempel 2 a används för att inleda en grundförfattning och exempel 2 b används för att inleda en ändringsförfattning.

Exempel 3 Inledning till tillkännagivanden

- a) Regeringen tillkännager följande.
- b) Regeringen tillkännager att ...

Exempel 4 Upphävande av en författning

... att lagen (2010:000) om ... ska upphöra att gälla vid utgången av 2014.

Anm. När en författning upphävs på detta sätt, dvs. genom en särskild författning om upphävande och inte genom en bestämmelse i anslutning till en annan författnings ikraftträdande, har man ingen separat ikraftträdandebestämmelse till författningen om upphävande.

Exempel 5 Fortsatt giltighet av en tidsbegränsad författning

... att lagen (2010:000) om ..., som gäller till utgången av 2011², ska fortsätta att gälla till och med den 30 juni 2013.

Anm. När man ska förlänga en tidsbegränsad författning bör man normalt göra på detta sätt och alltså inte göra en ändring i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna. För notens innehåll, se exempel 11 i avsnitt 14.1.5. Observera att det bara är grundförfattningar som kan vara tidsbegränsade.

Exempel 6 Ikraftträdande av en författning

... att lagen (2012:000) om ändring i lagen (2006:000) om ... ska träda i kraft den 1 juni 2013.

Exempel 7 Upphävande av ett kapitel

... att 3 kap. lagen (2009:000) om ... ska upphöra att gälla.

Exempel 8 Upphävande av ett kapitel och införande av ett nytt kapitel

... i fråga om lagen (2002:000) om ...
dels att 4 kap. ska upphöra att gälla,
dels att det ska införas ett nytt kapitel, 9 kap., av följande lydelse.

Anm. Om man måste göra många ändringar av paragrafernas beteckningar i ett kapitel är det bättre att, som i exemplet,

upphäva hela kapitlet och införa ett nytt kapitel. Det går bra att införa ett nytt kapitel med samma nummer och namn som det upphävda kapitlet.

Exempel 9 Upphävande av en paragraf

... att 2 kap. 44 § lagen (1999:000) om ... ska upphöra att gälla vid utgången av maj 2014.

Anm. Om en författning ändras endast på så sätt att paragrafer upphävs, anges i ingressmeningen när paragraferna ska upphöra att gälla. Någon separat ikraftträdandebestämmelse behövs då inte.

Exempel 10 Upphävande av en paragraf när en tidigare ändring ännu inte har trätt i kraft

... att 5 § i lydelsen enligt lagen (2010:000) om ändring i lagen (1990:000) om ... ska utgå.

Exempel 11 Upphävande av en bilaga

... att bilagan till förordningen (2009:000) om ... ska upphöra att gälla.

Exempel 12 Upphävande av en övergångsbestämmelse

... att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2005:000) om ... ska upphöra att gälla.

Anm. Se avsnitt 5.3.3 om hur man hänvisar till flera punkter.

Exempel 13 Mellanrubrik som utgår

a) ... att rubriken närmast före 27 § förordningen (2009:000) om ... ska utgå.

b) ... att rubrikerna närmast före 2 kap. 4 och 5 §§ lagen (2008:000) om ... ska utgå.

Exempel 14 Ändrad beteckning på paragrafer

a) ... att nuvarande 53 och 53 a §§ lagen (2009:000) om ... ska betecknas 52 a och 53 §§.

b) ... att nuvarande 101–105 §§ förordningen (2009:000) om ... ska betecknas 112–116 §§.

Anm. En paragraf som får ändrad beteckning men inte ändras till sitt innehåll ska inte redovisas i författningstexten.

Exempel 15 Ändring av paragrafer

a) ... att 3, 5, 9 a–11, 13–15, 30 och 57 §§ förordningen (2010:000) om ... ska ha följande lydelse.

b) ... att 1 kap. 2 och 3 §§, 4 kap. 5–7 §§ och 6 kap. 8 och 21 a–21 c §§ lagen (2010:000) om ... ska ha följande lydelse.

Anm. Även namnbyten görs på detta sätt, dvs. genom en ändring av paragrafer där namnet byts ut.

Exempel 16 Samtidig ändring av paragrafers beteckning och lydelse

... i fråga om lagen (2010:000) om ...

dels att nuvarande 20 kap. 6–40 §§ ska betecknas 20 kap. 8–42 §§,

dels att den nya 20 kap. 42 § ska ha följande lydelse.

Exempel 17 Ändring av ett helt kapitel och paragrafer

... att 48 kap., 5 kap. 6 och 8 §§, 7 kap. 9 § och 36 kap. 12 § lagen (2009:000) om ... ska ha följande lydelse.

Anm. En del äldre författningar är indelade i kapitel men utan särskild paragrafindelning för varje kapitel, vilket gör att paragrafnumreringen löper på genom hela författningen. I de fallen anges, till skillnad från i exemplet, endast beteckningen för paragraf, inte för kapitel.

Exempel 18 Ändring av en författningsrubrik och paragrafer

... att rubriken till förordningen (2010:000) om ... samt 1, 5 och 7 §§ ska ha följande lydelse.

Anm. Som framgår av avsnitt 4.3 skrivs den nya lydelsen av en författningsrubrik inte ut i ingressen. Den nya rubriken skrivs i stället ut före de paragrafer som ändras (se t.ex. SFS 2012:295). SFS-numret ska då inte anges.

Exempel 19 Ändring av paragrafer när en tidigare ändring ännu inte har trätt i kraft

a) ... att 10 § x-lagen (1999:000) i stället för lydelsen enligt lagen (2012:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

b) ... att 12–14 §§ y-lagen (2010:000) i stället för lydelsen enligt lagen (2013:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Exempel 20 Ändring av paragrafer och kapitel- eller mellanrubriker

a) ... att 8–10, 12 och 14 §§ och rubriken närmast före 10 § lagen (2010:000) om ... ska ha följande lydelse.

b) ... i fråga om förordningen (2011:000) om ...

dels att 2 kap. 4 och 5 §§ och 4 kap. 7 § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken till 2 kap. ska lyda ”Krav på tillstånd”,

dels att rubriken närmast före 4 kap. 3 § ska lyda ”Registerföring”.

Anm. Formuleringen i exempel 20 a används när den paragraf som följer efter rubriken redovisas i den egentliga författningstexten. Formuleringen i exempel 20 b används när man inte redovisar den paragraf som följer efter kapitel- eller mellanrubriken.

Exempel 21 Ändring av en bilaga

... att bilagan till förordningen (2008:000) om ... ska ha följande lydelse.

Anm. Det är inte möjligt att i ingressen ange att delar av en bilaga ska ändras.

Exempel 22 Ändring av en paragraf och en bilaga

... att 7 § och bilagan till förordningen (2009:000) om ... ska ha följande lydelse.

Exempel 23 Ändring av ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

a) ... att punkt 2 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2009:000) om ... ska ha följande lydelse.

Anm. Man ändrar i avsnittet ikraftträdande- och övergångsbestämmelser även om man bara ändrar i en övergångsbestämmelse. Om det inte finns några övergångsbestämmelser, ändrar man däremot i ikraftträdandebestämmelserna.

b) ... att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2009:000) om ... ska ha följande lydelse.

Anm. Exempel 23 a och b används när en ändring ska göras i de ursprungliga ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna. Exempel b används om ändringen görs i bestämmelser som inte utformats som numrerade punkter.

c) ... i fråga om lagen (2002:000) om ... att punkt 2 och 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2009:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse.

Anm. Om en ändring ska göras i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till en ändringsförfattning som har trätt i kraft, ska ändringen göras i grundförfattningen, som i exempel 23 c.

d) ... att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2012:000) om ändring i lagen (2009:000) om ... ska ha följande lydelse.

Anm. Om en ändring ska göras i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till en ändringsförfattning som inte har trätt i kraft, ska ändringen göras i ändringsförfattningen, som i exempel 23 d. Någon särskild ikraftträdandebestämmelse krävs då inte (se avsnitt 10.4).

Exempel 24 Ändring av paragrafer och ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

... i fråga om lagen (2009:000) om ...

dels att 4 och 8 §§ ska ha följande lydelse,

dels att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska ha följande lydelse.

Exempel 25 Ändring av en paragraf och ikraftträdande- och övergångsbestämmelser när en tidigare ändring ännu inte har trätt i kraft

... i fråga om förordningen (2001:000) om ...

dels att 7 § förordningen i stället för lydelsen enligt förordningen (2012:000) om ändring i den förordningen ska ha följande lydelse,

dels att punkt 1 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till förordningen (2012:000) om ändring i den förordningen ska ha följande lydelse.

Exempel 26 Ändrad plats för mellanrubriker

... att rubrikerna närmast före 20 kap. 25 och 26 §§ lagen (2009:000) om ... ska sättas närmast före 20 kap. 26 respektive 27 §.

Anm. En mellanrubrik som ska få en ny placering måste genom en ändring i ingressen och eventuellt i författningstexten flyttas till den nya platsen. Rubriken följer alltså inte med den paragraf den hör ihop med utan måste alltid flyttas särskilt.

Exempel 27 Införande av nya kapitel

a) ... att det i lagen (2009:000) om ... ska införas ett nytt kapitel, 21 kap., av följande lydelse.

b) ... att det i lagen (2009:000) om ... ska införas två nya kapitel, 21 a och 23 kap., av följande lydelse.

Exempel 28 Införande av nya paragrafer

a) ... att det i lagen (2009:000) om ... ska införas fem nya paragrafer, 18 a och 27–30 §§, av följande lydelse.

Anm. När en ny paragraf införs, anges inte var paragrafen ska placeras i författningen. Det framgår av det ordningstal som paragrafen fått. En a-paragraf ska alltid följa omedelbart efter paragrafen med samma siffra (se avsnitt 5.2.5).

b) ... att det i lagen (2007:000) om ... ska införas tre nya paragrafer, 8 kap. 4 a §, 13 kap. 2 b § och 19 kap. 8 §, av följande lydelse.

Anm. Är en författning indelad i kapitel med egen paragrafindelning, måste kapitlet anges tillsammans med den nya paragrafen.

c) ... att det i lagen (2008:000) om ... närmast efter rubriken ”Förfarande” ska införas en ny paragraf, 7 §, av följande lydelse.

Anm. Om det förekommer rubriker i författningen, kan det ibland vara nödvändigt att, som i exemplet, ange om en paragraf ska stå före eller efter en rubrik.

Exempel 29 Införande av nya paragrafer och mellanrubriker

a) ... att det i förordningen (2009:000) om ... ska införas två nya paragrafer, 26 a och 34 a §§, och närmast före 34 a § en ny rubrik av följande lydelse.

b) ... att det i förordningen (2009:000) om ... ska införas en ny paragraf, 12 §, och närmast före 12 § en ny rubrik av följande lydelse.

c) ... i fråga om förordningen (2009:000) om ...

dels att det ska införas en ny paragraf, 12 §, av följande lydelse,

dels att det närmast före 15 § ska införas en ny rubrik som ska lyda ”Förfarandet”.

Anm. Formuleringen i exempel 29 a och b används när man i författningstexten redovisar den paragraf som följer omedelbart efter den nya rubriken. Formuleringen i exempel 29 c används när man i författningstexten inte redovisar den paragraf som följer omedelbart efter mellanrubriken.

Exempel 30 Införande av en ny paragraf på platsen för en tidigare upphävd paragraf

... att det i förordningen (2006:000) om ... ska införas en ny paragraf, 3 §, av följande lydelse.

Anm. I en not till den införda paragrafen anges: Tidigare 3 § upphävd genom 2008:000.

Exempel 31 Införande av nya bilagor

a) ... att det i lagen (2009:000) om ... ska införas en ny bilaga, bilaga 3, av följande lydelse.

b) ... att det i lagen (2010:000) om ... ska införas en bilaga av följande lydelse.

c) ... att det i lagen (2009:000) om ... ska införas tre nya bilagor, bilaga 3–5, av följande lydelse.

Exempel 32 Införande av en ny punkt i ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

... att det i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till förordningen (2009:000) om ... ska införas en ny punkt, 4, av följande lydelse.

Exempel 33 Olika slag av ändringar i samma ingress

a) ... i fråga om lagen (2008:000) om ...

dels att 39 kap., 25 kap. 20 § och 27 kap. 11–13 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 25 kap. 20 § och 27 kap. 12 § och rubriken närmast efter 28 kap. 4 § ska utgå,

dels att nuvarande 22 kap. 2 § ska betecknas 22 kap. 3 §,

dels att 1 kap. 1 och 7 §§, 2 kap. 26–30 §§, bilaga 1, rubrikerna till 25 och 27 kap., rubriken närmast före 3 kap. 1 § och rubriken närmast efter rubriken till 28 kap. ska ha följande lydelse,

dels att punkt 3 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till lagen (2010:000) om ändring i den lagen ska ha följande lydelse,

dels att rubrikerna närmast före 27 kap. 6 och 11 §§ ska sättas närmast före 27 kap. 5 respektive 7 §,

dels att det ska införas ett nytt kapitel, 39 kap., tre nya paragrafer, 2 kap. 23 a § och 22 kap. 1 och 2 §§, tre nya bilagor, bilaga 3–5, och närmast före 22 kap. 1 och 2 §§ nya rubriker av följande lydelse,

dels att det i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna ska införas en ny punkt, 5, av följande lydelse.

b) ... i fråga om lagen (2009:000) om ..., som gäller till utgången av 2012,

dels att lagen ska fortsätta att gälla till och med den 30 juni 2014,

dels att 8, 14–16 och 28–30 §§ ska upphöra att gälla,

dels att 3–7, 8 a och 13 §§ ska ha följande lydelse.

Anm. Om det ska göras flera olika slags ändringar, delas ingressen upp i dels-satser med en ny rad för varje dels-sats. Om ändringarna är omfattande till antal eller innebörd, bör man överväga att i stället upphäva grundförfattningen och besluta en ny sådan.

5 Språk och redigering

Språket i en författning ska vara så klart och enkelt som möjligt. Ett klart och enkelt språk gör det lättare för alla som ska tillämpa författningen att koncentrera sig på det sakliga innehållet. Lika viktigt är det att tillämparna får en god överblick över författningen och förstår hur de olika paragraferna förhåller sig till varandra.

Tänk på att lagar och förordningar fungerar som förebilder och att språket i dem påverkar myndigheternas texter som når allmänheten i form av beslut, blanketter och annat.

5.1 Riktlinjer för författningsspråket

Utöver Gröna bokens riktlinjer för författningsspråket gäller bl.a. följande skrivregler och riktlinjer för språket i författningar:

- Svarta listan. Ord och fraser som kan ersättas i författningsspråk
- Myndigheternas skrivregler
- Redaktionella och språkliga frågor i EU-arbetet
- Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning
- Att styra genom regler? Checklista för regelgivare

5.2 Hur författningar bör utformas redaktionellt

Det är viktigt att alla författningar så långt möjligt utformas enhetligt i redaktionellt hänseende.

Enhetligheten gör att tillämparna känner igen sig. Den ökar också möjligheten att enkelt kunna hantera och söka data inom rättsinformationssystemet. De lagstiftningsmallar som finns i dokumenthanteringssystemet bör användas.

I det följande beskrivs hur olika delar av författningar bör utformas.

5.2.1 Avdelningar

Författningar som är mycket omfattande kan ibland delas in i avdelningar. Kapitelnumreringen påverkas inte av indelningen i avdelningar, utan är löpande genom hela författningen. Utforma helst avdelningsrubriken enligt mönstret "AVDELNING III". Se bl.a. vallagen (2005:837), offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och skatteförfarandelagen (2011:1244). I äldre författningar är avdelningsrubrikerna utformade på olika sätt.

Hänvisningar i lagtext görs inte till avdelningar.

5.2.2 Kapitel

En ny grundförfattning delas in i kapitel om det är lämpligt, vilket det ofta är om författningen är omfattande. Varje kapitel inleds alltid med 1 §. Vissa äldre författningar har löpande paragrafnumrering trots att de är indelade i kapitel. Sådan numrering bör utmönstras så snart som möjligt, om inte annat i samband med att författningen ersätts av en ny författning.

Om nya kapitel behöver skjutas in, kan de numreras 5 a kap., 5 b kap. osv.

5.2.3 Mellanrubriker

Mellanrubriker bör finnas i varje författning som omfattar mer än ett fåtal paragrafer. Mellanrubrikerna utformas så att de ger god upplysning om vad som står i texten. Eftersom en rubrik inte behöver vara uttömmande bör man inte använda förkortningen m.m. i en rubrik. Det finns inget som hindrar att en rubrik avser endast en paragraf. Om det är lämpligt kan rubriker utformas som frågor som avslutas med frågetecknet.

I en ny grundförfattning använder man lagstiftningsmallarna i dokumenthanteringssystemet. I en ändringsförfattning bör man följa den metod man använt i grundförfattningen för att markera rubriker.

5.2.4 Innehållsbeskrivning

För att läsaren snabbt ska kunna få en överblick över omfångsrika författningar bör de inledas med en beskrivning av innehållet.

Man kan i en inledande paragraf i författningen redogöra för författningens innehåll, se t.ex. offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och aktiebolagslagen (2005:551).

Ibland kan det finnas skäl att ha en innehållsbeskrivning i inledningen till olika kapitel.

Vid varje ändring i en författning med en innehållsbeskrivning är det viktigt att kontrollera om även innehållsbeskrivningen behöver ändras.

5.2.5 Paragrafer och stycken

I en ny grundförfattning

En grundförfattning bör bestå av minst en paragraf.

Dela gärna in paragraferna i stycken, om det underlättar läsningen. Varje paragraf bör dock bestå av högst tre stycken.

Det blir lättare för tillämparna om varje paragraf innehåller en enda sakfråga, med eventuella kompletteringar i andra och tredje styckena. Klargör också vem bestämmelsen riktar sig till. Blanda inte olika tillämpare hur som helst i en paragraf.

I en ändringsförfattning

Om det ska göras omfattande tillägg i en befintlig paragraf, bör man överväga att i stället dela upp den i flera paragrafer så att den inte får för många stycken.

Om nya paragrafer behöver skjutas in, kan de numreras 5 a §, 5 b § osv. Likadant kan man, som framgår av avsnitt 5.2.2, göra vid inskjutna nya kapitel. Den tekniken bör däremot inte användas för inskjutna punkter i en punktuppställning (se avsnitt 5.2.6).

När en paragraf upphävs kan man låta efterföljande paragrafer behålla sin tidigare numrering. Då behöver man inte ändra eventuella hänvisningar till dem i andra texter.

5.2.6 Punktuppställningar

Ett stycke kan delas in i punkter. En punktuppställning består av en inledning följt av flera led. Varje led inleds med en siffra och börjar på ny rad. Efter siffran skrivs punkttecken: 1., 2., 3. osv. Om ett sifferbetecknat led behöver delas upp ytterligare, kan man använda en bokstav som följs av halvp parentes: a), b), c) osv.

Ibland kan det emellertid räcka med att varje led i en uppställning får börja på ny rad, med tankstreck i stället för siffra eller bokstav. Metoden med tankstreck bör inte användas om man kommer att behöva hänvisa till de enskilda leden. Andra varianter på punktuppställningar med andra tecken och kombinationer, som 1 a., 1 b. osv., används inte.

Om en ny punkt ska skjutas in i en befintlig punktuppställning, bör de efterföljande punkterna numreras om. Det är då viktigt att kontrollera eventuella hänvisningar till dem.

Punktuppställning med en mening

En punktuppställning kan utformas som en enda mening, som i exempel 1. Varje led utformas då som en fortsättning på den inledande delen av meningen och avslutas med kommatecken. Före det sista ledet behöver det ofta stå *och* alternativt *eller*.

Exempel 1

Länsstyrelsen får i det enskilda fallet besluta att upphäva strandskyddet i ett område, om

1. det är uppenbart att området saknar betydelse för att tillgodose strandskyddets syften, eller
2. området enligt plan- och bygglagen (2010:900) avses att omfattas av en detaljplan och
  - a) behövs för byggande av en försvarsanläggning, allmän väg eller järnväg, eller
  - b) skyddas enligt andra bestämmelser i detta kapitel och skyddet har beslutats av någon annan än en kommun.

Anm. En punktuppställning som består av en enda mening bör inte utformas på så sätt att man efter sista ledet gör ett indrag och lägger till något som är avsett att gälla för alla tidigare led, s.k. påhäng. Sådana uppställningar är otydliga.

Punktuppställning med flera meningar

En punktuppställning kan också bestå av flera meningar, som i exempel 2. Ett led i en sådan punktuppställning får dock inte delas upp i stycken, utan leden och inledningen ska behandlas

som ett enda stycke. Skälet är att det blir svårt att göra begripliga hänvisningar om man delar upp led i stycken.

Exempel 2

Vid beräkning av nettoinkomsten hos den utländska juridiska personen enligt 5 § tillämpas 10–12 §§ med följande undantag:

1. Avdrag får inte göras för avsättning till periodiseringsfond.
2. Avdrag får göras för underskott som uppkommit i verksamheten under de tre närmast föregående beskattningsåren och som tidigare inte har dragits av vid beräkning av nettoinkomsten. Detta gäller dock bara om delägaren var delägare vid utgången av respektive beskattningsår.

Punktuppställning med utbrutet led i ett nytt stycke

Ibland kan något av leden behöva byggas ut, t.ex. i samband med en ändring. Om punktuppställningen är utformad som en enda mening, som i exempel 1, kan meningsbyggnaden då bli alltför invecklad. Det går inte att lägga till en ny mening mitt i en sådan punktuppställning. I stället får man bryta ut den delen och lägga den i ett eget stycke efter punktuppställningen, som i exempel 3.

Exempel 3

Migrationsverket får efter ansökan besluta om statligt bidrag (återetableringsstöd) till en utlänning, om

1. utlänningen har fått avslag på en ansökan om uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716) eller motsvarande äldre bestämmelser,
2. utlänningen avser att självmant återvända till ett land eller en del av ett land som på grund av svåra motsättningar har mycket begränsade förutsättningar för återetablering av återvändande, och

3. det framstår som sannolikt att utlänningen kommer att tas emot i det land han eller hon avser att återvända till.

Med avslag enligt första stycket 1 jämställs avskrivning efter det att utlänningen har återkallat sin ansökan om uppehållstillstånd.

5.2.7 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser delas inte in i paragrafer, utom i sådana lagar där man samlat ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till en egen lag (se avsnitt 10.5 om s.k. promulgationslagar). Däremot bör sådana bestämmelser delas in i numrerade punkter. Numreringen gör det bl.a. lättare att ändra bestämmelserna. Exempel på sådana punktuppställningar, där varje bestämmelse eller slag av bestämmelse placeras i en egen punkt, finns i avsnitt 10.9. Ordningföljden för de olika bestämmelserna framgår av avsnitt 12.1.

Om det bara finns en enda ikraftträdandebestämmelse under det horisontella strecket, den s.k. bommen, numreras den inte.

5.3 Hänvisningar

5.3.1 Skriv ut bestämmelsen i stället för att hänvisa

Ofta är det tydligare att återge en bestämmelse än att hänvisa till motsvarande bestämmelse i en annan författning eller på en annan plats i samma författning. Se exempelvis försäkringsavtalslagen (2005:104) där man för varje försäkringstyp upprepar de bestämmelser som gäller för försäkringstypen i stället för att hänvisa. Metoden underlättar för tillämparna, som kan finna alla relevanta bestämmelser i samma författning.

Skriv inte

Föreskrifterna i 7 kap. 4 § lagen (0000:000) om ... gäller för bankaktiebolag. Det som föreskrivs i den paragrafen om Bolagsverket ska vid tillämpningen av denna lag i stället avse Finansinspektionen.

Skriv i stället

En kopia av årsredovisningen ska ges in till Finansinspektionen.

5.3.2 Hänvisningar till andra författningar

Hur utförligt anges författningen?

Om man behöver hänvisa till en annan författning, ska dess rubrik återges exakt. Dessutom ska författningens årtal och nummer anges inom parentes. För balkarna samt för grundlagarna och riksdagsordningen anges dock inte SFS-nummer.

Första gången författningen anges i en paragraf återges hela namnet på författningen (rubriken samt årtalet och numret). Andra gången återges bara författningsrubriken. Är syftningen helt klar kan man i stället skriva ”samma lag” eller ”den lagen”. Använd dock inte ”nämnda lag”.

Om man behöver ange en författning som har kungjorts i någon annan författningssamling än SFS, ska man inom parentes även ange den vedertagna förkortningen för författningssamlingen, alltså skriva t.ex. (SKOLFS 2010:261).

En författning bör inte hänvisa till en författning på lägre nivå.

Undvik vaga och ålderdomliga hänvisningar

I äldre författningar kan det finnas skrivningar om att någon annan författning, helt eller delvis, ”äger motsvarande tillämpning”. Sådana skrivningar bör bytas ut, t.ex. mot ”ska tillämpas”.

Hänvisningar bör vara så precisa som möjligt. Man bör alltså hänvisa till paragrafer och helst även stycken. Däremot bör man inte hänvisa till meningar. Hänvisningar av typen ”Om xx är särskilt föreskrivet” ger inte tillämparen någon ledning för att hitta de aktuella bestämmelserna och bör inte användas. Man bör också undvika hänvisningar som ”I fråga om ... gäller 2–10 §§ i tillämpliga delar”. Sådana vaga hänvisningar försvårar förståelsen.

Vid hänvisningar bör man i möjligaste mån undvika onödiga ord som ”vad som sägs i” och ”föreskrifterna i”. Dessa fraser tillför i många fall inte något till texten.

Skriv inte

... får bestämmelserna i 35 §
inte tillämpas.

Skriv i stället

... får 35 § inte tillämpas.

Föreskrifterna i första stycket   Första stycket ...

...

Ibland kan man dock inte gå rakt på sak. En mening bör t.ex. inte börja med en siffra. Skriv i stället t.ex. ”Föreskrifterna/Bestämmelserna i 1 § lagen (2005:000) om ... ska tillämpas...”.

Om hänvisningen avser något specifikt i den aktuella paragrafen, är det lämpligt att använda sig av ”det som föreskrivs om ...”, ”det som anges om ...” eller ”det som sägs om ...”, exempelvis ”Det som föreskrivs om bilar i 1 § x-lagen (2005:000) ska tillämpas också för ...”.

Skriv informativa hänvisningar

När man hänvisar till bestämmelser i andra författningar bör hänvisningarna utformas så att de ger information om innehållet i de bestämmelser man hänvisar till. Bara den som behöver få mer detaljer behöver då leta fram de aktuella bestämmelserna.

Exempel 4

Följande bestämmelser i myndighetsförordningen (2007:515) ska inte tillämpas på Centrala etikprövningsnämnden:

- 5 § om delegering,
- 14 § om nämndens sammansättning,
- 15 och 16 §§ om beslutförhet, och
- 27 § om rätt att företräda staten vid domstol.

5.3.3 Hänvisningar till paragrafer, stycken och punkter

När man ska hänvisa till fler än två paragrafer i följd och alla ska gälla, skriver man t.ex. 1–8 §§. Eventuella a-, b- och c-paragrafer etc. ingår då i uppräknningen.

När man ska hänvisa till flera på varandra följande paragrafer och bara någon av dem ska gälla, är det tydligare att skriva ut samtliga paragrafnummer, t.ex. ”uppfyller kraven i 2, 3 eller 4 §”.

Ibland kan detta förtydligas på annat sätt: ”den som bryter mot någon av 1–5 §§ eller 7–10 §§”.

Dessa principer gäller även för stycken och punkter. Man skriver alltså t.ex. 5 § andra och tredje styckena, 5 § andra–fjärde styckena eller 5 § andra eller tredje stycket eller – när det gäller punkter – ”den som enligt någon av bestämmelserna i 1 kap. 2 § första stycket 2–4 d är skattskyldig”.

När man hänvisar till andra paragrafer inom samma kapitel, ska inte kapitlet anges utan endast paragrafen.

Om man undantagsvis behöver hänvisa till en viss mening i en paragraf, ska man skriva ”meningen”, inte ”punkten”. I vissa äldre författningar avser dock ”punkt” en mening.

Vid hänvisning till ett led i en punktuppställning i en paragraf skrivs siffran eller bokstaven utan efterföljande punkttecken eller halvparentes och utan att ”punkt” anges (t.ex. ”4 § 1 a”).

Om man behöver hänvisa till punkter i ikraftträdande- och övergångsbestämmelser, skrivs punkternas nummer med siffror och med ”punkt”, t.ex. punkt 2 och 3.

5.3.4 Hänvisningar i författningstext till EU-rättsakter

Första gången en EU-rättsakt nämns i en svensk grundförfattning skriver man ut rättsaktens fullständiga namn. I omfattande författningar kan man behöva skriva ut rättsaktens fullständiga namn flera gånger, t.ex. i början av varje kapitel. Vid upprepade hänvisningar kan förkortat namn av EU-rättsakten användas. Förkortningen EEG används när man nämner rättsakter som tillkom före den 1 november 1993, dvs. innan Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG) bytte namn till Europeiska gemenskapen (EG). Förkortningen EU används när man nämner rättsakter som tillkommit från och med den 1 december 2009, dvs. när EU ersatte och efterträdde EG. Från och med den 1 januari 1999 skrivs årtalen i rättsaktsnamnen alltid med fyra siffror.

Bestämmelser med materiellt innehåll

Man bör undvika att genomföra direktiv endast genom att hänvisa till direktivtexten i författningstexten (inkorporering). I stället bör direktivtexten omvandlas (transformeras) till svensk författningstext. Skälet för det är att regleringen ska bli mer lättillgänglig och enklare att tillämpa. Trots detta kan man i undantagsfall använda sig av en hänvisningsteknik, exempelvis

när bestämmelsen riktar sig enbart till en myndighet. Hänvisningarna görs då till enskilda artiklar och inte till direktivet i dess helhet.

När man hänvisar till direktiv ska man, när hänvisningen ger den svenska författningstexten materiellt innehåll, ange vilken lydelse av direktivet som införs i svensk rätt och därför ska tillämpas. När man vill hänvisa till en artikel eller en bilaga i ett direktiv i en ändrad lydelse, hänvisas till rättsaktens fullständiga namn med tillägg av ”, i lydelsen enligt ...”. Det innebär att de ändringar omfattas som gjorts i artikeln respektive bilagan till direktivet fram till och med det ändringsdirektiv som anges. En sådan hänvisning brukar kallas statisk.

Även när det gäller motsvarande hänvisningar till EU-förordningar, t.ex. i fall då straffsanktioner krävs för överträdelse av bestämmelserna i förordningen, är utgångspunkten att en statisk hänvisningsteknik bör användas. I vissa fall kan det dock finnas skäl att använda sig av en annan hänvisningsteknik. Kontakt bör i sådana fall tas med Granskningskansliet.

Exempel 5 EU-direktiv

a) ... artikel xx i rådets direktiv 97/70/EG av den 11 december 1997 om att införa harmoniserade säkerhetsregler för fiskefartyg som har en längd av 24 meter och däröver, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/84/EG.

b) ... artikel x i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/24/EU av den 9 mars 2011 om tillämpningen av patienträttigheter vid gränsöverskridande hälso- och sjukvård, i den ursprungliga lydelsen.

Exempel 6 EU-förordningar

a) ... artikel xx i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 715/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till

naturgasöverföringsnäten och om upphävande av förordning (EG) nr 1775/2005, i lydelsen enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 347/2013.

b) ... artiklarna x–z i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 510/2011 av den 11 maj 2011 om fastställande av utsläppsnormer för nya lätta nyttofordon som ett led i unionens samordnade strategi för att minska koldioxidutsläppen från lätta fordon, i den ursprungliga lydelsen.

Bestämmelser av upplysande karaktär

I vissa fall kan det behövas en upplysningsbestämmelse i författningstexten som hänvisar till ett direktiv eller en förordning utan att hänvisningen ger den svenska författningstexten något materiellt innehåll, t.ex. en bestämmelse om att lagen syftar till att genomföra ett direktiv. För att en bestämmelse ska räknas till denna kategori krävs att den kan tas bort ur författningstexten utan att det blir någon förändring av vad som annars skulle gälla. I sådana upplysningsbestämmelser behöver man endast ange EU-rättsaktens namn och inte vilken lydelse av EU-rättsakten som man hänvisar till.

Exempel 7 EU-direktiv

Genom denna lag genomförs Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/30/EU av den 19 maj 2010 om märkning och standardiserad produktinformation som anger energirelaterade produkters användning av energi och andra resurser.

Exempel 8 EU-förordningar

I denna lag finns bestämmelser som kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 994/2010 av den 20 oktober 2010 om åtgärder för att trygga naturgas-

försörjningen och om upphävande av rådets direktiv 2004/67/EG.

5.4 Hur ändringar markeras

5.4.1 Markering av rubriker, paragrafer, stycken eller bilagor som förs in eller ändras

Rubriker, paragrafer eller stycken som förs in i en författning ska markeras i vänster marginal med ett kantstreck vid rubriken, paragrafen respektive stycket. Detsamma gäller rubriker, paragrafer och stycken som ändras. Nya bilagor kantstreckas inte. Däremot kantstreckas ändringar i befintliga bilagor.

Innebär ändringen att ett stycke tas bort, anges detta i en not (se exempel 22–24 i avsnitt 14.1.9, med det undantag som anges i avsnittet).

Om två stycken i en paragraf byter plats, görs kantstreck vid båda styckena.

Om ett nytt stycke skjuts in före ett befintligt stycke, görs kantstreck endast vid det inskjutna stycket.

5.4.2 Markering av särskilda punkter i paragrafer som ändras

Om en paragraf som innehåller en punktuppställning ändras, görs ett kantstreck i marginalen endast vid den punkt som berörs av ändringen. Kantstreck görs också om själva siffer- eller bokstavs-beteckningen ändras.

Om bara det avsnitt som inleder punktuppställningen ändras, räcker det att kantmarkera det inledande avsnittet.

Innebär ändringen att en punkt tas bort, bör man i allmänhet kantmarkera hela stycket. Efterföljande punkter kan gärna numreras om.

5.4.3 Markering av tabeller och andra förteckningar som ändras

Vid ändringar i tabeller och andra förteckningar görs kantstreck endast vid de ord, beteckningar eller siffror som ändras. Innebär ändringen att något utgår ur förteckningen, kantmarkerar man hela förteckningen. Är det som utgått ur förteckningen ett ord, kan man i stället i en not upplysa om det ord som utgått (se avsnitt 14.1.10). Om ändringen innebär att t.ex. två ord byter plats, kan man kantmarkera antingen hela förteckningen eller bara de ord som byter plats.

5.5 Hur författningar bör utformas språkligt

Det finns vissa stildrag i det juridiska språket och kanslispråket som försvårar läsningen av författningar, bl.a. omständliga syftningar, invecklad meningsbyggnad, konstlad ordföljd och stela och ålderdomliga ord och fraser. I det följande ges råd om hur man undviker dessa stildrag och i stället främjar begripligheten.

5.5.1 Syftningar

Försök att förenkla syftningarna mellan stycken och paragrafer

Tunga hänvisningar försvårar ofta läsningen i onödan, t.ex. ”enligt första stycket”, ”utan hinder av vad som sägs i första stycket” etc. Använd alltså de normala sätten att syfta tillbaka. Ett sätt är att använda bestämd form av substantivet. Ett annat är att använda pronomen och småord, som exempelvis detta, denna, dessa, sådan, dock, då.

Exempel 9

Skriv inte

Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån har beslutats eller betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet.

Underrättelseskyldigheten enligt första stycket gäller inte om det finns särskilda skäl.

Skriv i stället

Om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån har beslutats eller betalats ut felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet.

Underrättelseskyldigheten gäller inte om det finns särskilda skäl.

Exempel 10

Skriv inte

Om ett försäkringsföretag har åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, ska Finansinspektionen ingripa.

Ingripande enligt första stycket sker genom utfärdande av föreläggande att vidta åtgärd inom viss tid, ett förbud att verkställa beslut eller en anmärkning.

Skriv i stället

Om ett försäkringsföretag har åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen, ska Finansinspektionen ingripa.

Finansinspektionen ska då utfärda ett föreläggande att vidta åtgärd inom viss tid, ett förbud att verkställa beslut eller en anmärkning.

Exempel 11

1 § Ett kommunalt *aktiebolag* får ingå avtal med ...

2 § *Aktiebolaget* ska bedriva uppdragsverksamheten på affärsmässiga grunder.

Anm. Som framgår av exempel 11 kan syftningen även mellan paragrafer göras på detta enkla sätt.

Undvik upprepningar genom att avgränsa ämnesområdet i en paragraf

Ett sätt att undvika krångliga syftningar är att avgränsa ett avsnitt i en författning med en paragraf som anger att vissa paragrafer som följer gäller exempelvis i vissa situationer eller för en viss företeelse. Man slipper då att upprepa begränsningen i varje paragraf. Exempelvis ”Bestämmelserna i 2–9 §§ gäller för betalningstransaktioner i Sverige som genomförs i euro eller i svenska kronor”.

5.5.2 Meningsbyggnad

Korta och enkelt byggda meningar är viktigt för att öka begripligheten.

Räkna inte upp samtliga fall i samma mening

Det finns många skäl till att meningarna blir långa och svårlästa. Ibland beror det på att en rad olika fall räknas upp i samma mening. Betydligt enklare blir meningen om man beskriver förutsättningarna och följderna för ett fall och sedan säger att detsamma eller motsvarande gäller för de övriga fallen.

Exempel 12

Skriv inte

Trots 4 kap. 6 § körkorts-

Skriv i stället

Trots 4 kap. 6 § körkorts-

förordningen (1998:980) får övningskörning med bil i samband med utbildning enligt första stycket äga rum inom ett avgränsat militärt område och, efter genomgången utbildning i den omfattning som ..., även utanför sådant område utan att den som har uppsikt över körningen medföljer bilen.

förordningen (1998:980) får övningskörning med bil i samband med utbildning enligt första stycket äga rum inom ett avgränsat militärt område utan att den som har uppsikt över körningen följer med i bilen. Detsamma gäller utanför ett sådant område, om den som övningskör har genomgått utbildning i den omfattning som ...

Dela upp olika slags förutsättningar

I stället för att ange förutsättningar av olika slag i samma mening, kan det vara fördelaktigt att dela upp förutsättningarna på flera meningar eller stycken.

Exempel 13

Skriv inte

Omfattar hyresavtalet minst tre bostadslägenheter, som hyresgästen skall hyra ut i andra hand eller upplåta med kooperativ hyresrätt, får parterna avtala om förbehåll som strider mot vad som sägs i detta kapitel om sådana lägenheter, under förutsättning att förbehållet inte strider mot bestämmelserna om lokaler och inte heller avser rätten till förlängning av avtalet eller grunderna för fastställande av

Skriv i stället

Omfattar hyresavtalet minst tre bostadslägenheter som hyresgästen ska hyra ut i andra hand eller upplåta med kooperativ hyresrätt, får parterna avtala om hyresvillkor som strider mot ...

Ett sådant villkor får dock inte strida mot ... Det får inte heller avse rätten till förlängning av avtalet eller grunderna för hur hyresvillkoren ska fastställas i samband med sådan förlängning.

hyresvillkoren i samband med sådan förlängning.

Utnyttja punktuppställningar och tabeller

Ett annat sätt att göra ett komplicerat innehåll mer överskådligt är att dela upp det i punkter (se avsnitt 5.2.6). Skulle någon av punkterna inte passa in i strukturen, kan man låta den bilda ett eget stycke eller en egen paragraf (se exempel 3 i avsnitt 5.2.6). I komplicerade fall är en uppställning i tabellform ofta den bästa lösningen.

Håll ihop de delar av meningen som hör ihop

Läsningen underlättas också av att de delar av meningen som hör ihop till sitt innehåll presenteras nära varandra. Tillägg, preciseringar och bestämmningar passar bättre i slutet av meningen, eller i en egen mening.

Exempel 14

Skriv inte

Ett transporttillägg som beslutats enligt ... ska undanröjas, om den som beslutet gäller inom en månad från dagen för beslutet kommer in med föreskrivna dokument.

Skriv i stället

Ett transporttillägg som beslutats enligt ... ska undanröjas, om den som beslutet gäller kommer in med föreskrivna dokument inom en månad från dagen för beslutet.

5.5.3 Substantivens form

Undvik bruket av substantiv och singular utan artikel (s.k. nakna substantiv) i fall där det är möjligt att använda en hel rad olika

former: *en fastighet, fastigheten, fastigheter, fastigheterna, varje fastighet.*

Jämför följande exempel. Till vänster en version med nakna substantiv och till höger en version med substantivets normala former:

Exempel 15

Skriv inte

Drages *säkerhetsanordning* in utan att ersättas med *annan anordning*, ska *meddelande* härom minst två veckor i förväg anslås vid *korsning*.

Skriv i stället

Om *en säkerhetsanordning* dras in utan att ersättas med *någon annan anordning*, ska *ett meddelande* om det anslås vid *korsningen* minst två veckor i förväg.

Anm. I de fall där nakna substantiv används i det allmänna språkbruket ska de naturligtvis användas också i författningstext, t.ex. i uttrycken *köra bil, jaga älg, kalla till förhör, ge tillstånd, lämna bidrag.*

5.5.4 Att skriva könsneutralt

Det är numera en självklarhet att författningar ska skrivas så att de är könsneutrala. Det vanligaste sättet är att skriva *han* eller *hon* (skriv inte *han/hon*). Denna lösning kan rekommenderas t.ex. när författningen är kort eller när kombinationen bara behöver användas några få gånger. Om *han* eller *hon* förekommer många gånger i texten, kan kombinationen bli störande.

Ett annat och ofta bättre sätt är att använda pluralformer (de anställda – *de, dem, deras*) i stället för singularformer.

Ett tredje sätt är att med hjälp av omskrivningar undvika personliga pronomen i texten. Man bör då se till att texten inte i onödan belastas med passivformer, upprepningar av substantiv eller abstrakta och opersonliga vändningar.

Skriv inte

En ledamot i fullmäktige får inte delta i handläggningen av ett ärende som rör *honom eller henne* själv eller *dennes maka eller make*, föräldrar eller syskon eller annan *honom eller henne* närstående.

Skriv i stället

En ledamot får inte delta i handläggningen av ett ärende som rör *ledamoten* själv, *ledamotens make*, sambo, föräldrar, barn eller syskon eller *någon annan närstående*.

5.5.5 Att välja rätt verb i föreskrifter

Det är ibland svårt att välja rätt verb i föreskrifter. Som utgångspunkt gäller följande.

I en mening som innebär en skyldighet för någon (påbud) används helst *ska*. Är det fråga om ett förbud bör *får inte* användas och är det en tillåtelse bör *får* användas. Ibland passar det också med *är skyldig att* och *måste*. I regler där någon får en rättslig kompetens används ofta *är behörig att* eller *har rätt* (köparen *har rätt att* häva köpet om ...). Däremot bör man undvika *har att* och liknande äldre uttryck.

Det är ytterst sällan lämpligt att använda *kan* i föreskrifter (jämför dock exempel 4 i avsnitt 8.3).

Presensformen av verbet bör undvikas i påbud, s.k. bjudande presens. Presens ska emellertid användas i definitioner (med *x avses y*). Presens används också i regler där en egenskap eller rättslig kvalitet anges (fast egendom *är* jord).

Skriv inte

Meddelas körförbud vid flygande inspektion *förser* förrättningsmannen fordonet med körförbudsmärke.

Skriv i stället

Om körförbud meddelas vid en flygande inspektion *ska* förrättningsmannen *förse* fordonet med ett körförbudsmärke.

5.5.6 Stela och ålderdomliga ord och fraser

Ålderdomliga eller ovanliga ord och fraser som har goda motsvarigheter i det allmänna språkbruket bör bytas ut. Särskilt uppmärksam måste man vara på uttryck som har två skilda betydelser och som därför är lätta att missförstå, t.ex. *utgå* och *bestrida*.

Ord som enbart tillhör det juridiska språket, t.ex. *jäv*, kan det vara svårt att finna ersättningsord till som inte leder tankarna fel. Det skulle vara missledande att ersätta *jäv* med *partiskhet*.

Använd inte långa och stela prepositioner när det finns en enkel preposition som fungerar lika bra. Skriv därför hellre *om* än *beträffande*, *rörande* eller *angående*, och *när det gäller* eller *i fråga om* i stället för *såvitt avser* eller *vad gäller*.

I Svarta listan finns det exempel på ord och fraser som har bytts ut i författningar under senare år. Av listan framgår vilka ersättningar som kan vara lämpliga, beroende på sammanhanget.

5.5.7 Termfrågor

När man skapar nya termer och namn, bör man se till att de inte blir alltför långa och ohanterliga. Man bör också undvika ord eller uttryck som leder tankarna fel. Den som skapar en ny term bör därför alltid fråga sig hur den kommer att uppfattas. Vid genomförande eller kompletteringar av rättsakter från EU kan ibland de termer som används behöva bytas ut på ett sätt som passar bättre i svensk författningstext. Men även om en okritisk användning av termer från EU:s rättsakter kan leda till otydligheter, bör man inte utan skäl avvika från terminologin. Tänk på att samråda med Granskningskansliet i ärenden som innebär att nya termer införs eller gamla ersätts (se SB PM Samrådsformer i Regeringskansliet).

5.5.8 Förkortningar

Var sparsam med förkortningar i författningstexter. De som trots allt används bör följa de rekommendationer som finns i Myndigheternas skrivregler.

5.6 Språkliga ändringar

5.6.1 När bör språkliga ändringar göras?

När en författning ska ändras bör man alltid överväga att samtidigt modernisera eller förenkla språket.

Man ska alltid arbeta om de delar av en författning som berörs av ändringarna. Det innebär först och främst att ändrade eller nyskrivna partier ska följa de riktlinjer som gäller för nya författningar.

Om många ändringar görs i ett lätt urskiljbart avsnitt av en författning, t.ex. ett kapitel, bör man helst arbeta om hela avsnittet. Ett minimikrav är dock att de paragrafer som ändras arbetas om språkligt. Det gäller även om bara vissa stycken berörs av en ändring.

Om ändringen görs i bara ett stycke och de omgivande styckena är språkligt acceptabla, kan dock stycket vara den lämpliga avgränsningen. Ett stycke anses dock inte språkligt acceptabelt om det innehåller *skall* eller andra äldre verbformer.

Det finns ofta skäl att ersätta gamla författningar med helt nyskrivna. Detta är särskilt angeläget för grundförfattningar som är skrivna på ett utpräglat ålderdomligt språk eller som har blivit oöverskådliga, t.ex. för att de har ändrats många gånger. Om de sakliga ändringarna är mycket omfattande, är det också ett starkt skäl för att ta fram en ny grundförfattning i stället för att ändra i den befintliga.

5.6.2 Vilka språkliga ändringar bör göras?

Den språkliga moderniseringen kan naturligtvis inte i detalj bindas vid bestämda regler. Den som skriver författningar kan utgå från vårdat nutida skriftspråk. Det finns dock vissa minimikrav som ska uppfyllas.

I de paragrafer som ändras byts alltid *skall* ut mot *ska*.

De passiva formerna på *-es* ersätts i presens med former på *-s*. Skriv alltså *döms* i stället för *dömes*, *sägs* i stället för *säges* osv.

Kortformerna *ta* och *dra*, *tar* och *drar*, *tas* och *dras* används i stället för de längre formerna *taga* och *draga*, *tager* och *drager*, *tagas* och *dragas*, *tages* och *drages*. Detta gäller också sammansättningar, t.ex. *godta*, *övertar*, *undantas*. Men i stället för t.ex. *utta* och *motta* bör *ta ut* och *ta emot* användas.

De ord som Svarta listan avråder från bör bytas ut. Tänk på att Svarta listan inte är heltäckande. Naturligtvis ska även ännu ålderdomligare ord och uttryck rensas ut.

Att se över skrivningar som inte är könsneutrala ingår också i minimikraven (se avsnitt 5.5.4).

6 Bestämmelser om straff, förverkande, vite och tystnadsplikt

6.1 Normgivningsmakten för dessa bestämmelser

Föreskrifter om brott och rättsverkan av brott ska som huvudregel meddelas genom lag, se 8 kap. 2 § första stycket 2 regeringsformen. Riksdagen kan dock ge regeringen ett bemyndigande att meddela föreskrifter på detta område, så länge föreskrifterna inte avser annan rättsverkan av brott än böter (8 kap. 3 § första stycket 1). I 8 kap. 3 § andra stycket lämnas en möjlighet för riksdagen att i lag föreskriva även annan rättsverkan av brott än böter för en överträdelse som efter bemyndigande preciseras genom föreskrift som regeringen meddelar (se avsnitt 6.2.1). Om riksdagen bemyndigar regeringen att meddela föreskrifter i ett visst ämne, kan riksdagen, enligt 8 kap. 10 §, också medge att regeringen bemyndigar en förvaltningsmyndighet eller en kommun att meddela föreskrifter i ämnet.

6.2 Straffbestämmelser

6.2.1 Blankettstraffstadgande

Riksdagen kan, som beskrivs i avsnitt 6.1, i lag meddela föreskrifter om straff eller annan rättsverkan för överträdelse av handlingsregler som ges i förordning eller myndighetsföreskrifter (s.k. blankettstraffstadgande). Fängelse får dock inte ingå i straffskalan om stadgandet fylls ut så att den gärning som straffbeläggs helt eller i det väsentliga anges i myndighetsföreskrifter (NJA 2005 s. 33). Regeringsformen har även ansetts tillåta att förvaltningsmyndigheter med stöd av delegering fyller ut blankettstraffstadganden som läggs till grund för ett förverkande också då gärningen helt eller i det väsentliga straffbeläggs genom myndighetens föreskrifter (NJA 2007 s. 918). Det är oklart i vilken utsträckning andra typer av rättsverkningar av brott som anges i en lag får fyllas ut genom myndighetsföreskrifter.

Man bör allmänt sett sträva efter att i största möjliga utsträckning i lag beskriva de gärningar som kan följas av straff, bl.a. för att göra det lättare för enskilda att kunna hitta och bedöma vad som är ett tillåtet respektive otillåtet handlande.

6.2.2 Uppsåt eller oaktsamhet

Enligt 1 kap. 2 § brottsbalken ska en gärning, om inte något annat är särskilt föreskrivet, anses som brott endast när den begås uppsåtligen (se exempel 1 b i avsnitt 6.3). Bestämmelsen gäller även gärningar beskrivna i specialstraffrätten. Övergångsbestämmelsen till paragrafen innebär att man för varje ändring som görs i en specialstraffrättslig bestämmelse måste ta ställning till vad som ska gälla i fråga om kravet på subjektivt rekvisit.

6.2.3 Ansvar i andra hand

Om ett brott mot en bestämmelse i den aktuella författningen kan utgöra ett brott även enligt brottsbalken eller en annan författning med ett mera vidsträckt tillämpningsområde, t.ex. skattebrottslagen (1971:69), bör straffbestämmelsen formuleras så att den kommer att tillämpas endast i andra hand. Man bör alltså i straffbestämmelsen ta in reservationen ”... om gärningen inte är belagd med straff i ...” (se exempel 2 a och b i avsnitt 6.3). När det i brottsbalken finns en bestämmelse för normalfall och en för grova fall, kan det ibland finnas särskilda skäl som motiverar att specialförfattningens bestämmelse ska ”ta över” brottsbalkens i normalfallen. Om straffskalan för normalfallen enligt brottsbalken är densamma som i specialförfattningen, kan man skriva ”... om gärningen inte är belagd med strängare straff i brottsbalken”. Även i vissa andra situationer kan denna formulering behöva användas. Möjligheten bör dock utnyttjas endast undantagsvis (se exempel 2 c i avsnitt 6.3).

Om en överträdelse av en bestämmelse i en författning helt täcks av en bestämmelse i brottsbalken eller någon annan författning och det inte finns skäl att avvika från vad som föreskrivs i brottsbalken om exempelvis påföljd, ska man inte ta in någon straffbestämmelse i den aktuella författningen. Det kan dock vara lämpligt att upplysa om att ansvar kan komma i fråga enligt brottsbalken eller någon annan författning (se exempel 5 i avsnitt 6.3).

6.2.4 Försök

Försök kan straffas bara om det finns en uttrycklig föreskrift om det i författningen. I de flesta fall saknas det skäl att föra in en bestämmelse om straff för försök i en straffbestämmelse utanför brottsbalken. Vill man straffbelägga försök, bör det göras på så sätt att brottsbalkens försöksbestämmelser görs tillämpliga (se exempel 6 i avsnitt 6.3).

6.2.5 Medverkan

Om det ingår fängelse i straffskalan för brott mot en bestämmelse utanför brottsbalken, tillämpas enligt praxis brottsbalkens regler om medverkan analogt. Det kan dock finnas speciella omständigheter i fråga om brottets konstruktion som förhindrar detta. Ingår fängelse i skalan bör det alltså inte föras in någon uttrycklig bestämmelse om medverkan. Vill man å andra sidan begränsa ansvaret till vissa medverkande eller straffbelägga endast en viss typ av medverkan, måste man ha en bestämmelse om sådan begränsning i den aktuella författningen.

Om maximistraffet för brottet är böter och brottet är sådant att medverkan ska straffbeläggas, ska den aktuella författningen innehålla en regel om medverkan. Föreskriften bör utformas så att brottsbalkens bestämmelser om medverkan görs tillämpliga (se exempel 7 i avsnitt 6.3). Kan endast penningböter följa på brottet, bör det inte komma i fråga att straffbelägga medverkan.

6.3 Exempel på straffbestämmelser

Exempel 1 Uppsåt eller oaktsamhet

- a) Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ... ska dömas till böter eller fängelse i högst ett år.

- b) Till böter eller fängelse i högst sex månader döms, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, den som
  1. lämnar osann uppgift ...,
  2. ...

- c) För jaktbrott döms till böter eller fängelse i högst ett år den som
  1. med uppsåt eller av grov oaktsamhet ...
  2. med uppsåt eller av oaktsamhet ...

d) Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 1 § ska dömas till böter.

e) Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 1 § eller mot en föreskrift som har meddelats med stöd av 1 § ska dömas till böter, högst ettusen kronor.

Anm. Ordet ”böter” används för såväl dagsböter som penningböter. När penningböter avses, ska detta framgå genom att ett bötesbelopp anges.

f) Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte fullgör sina skyldigheter enligt 11 § eller sin anmälningsskyldighet enligt 16 § andra stycket eller 19 § första stycket ska dömas till böter, högst ettusen kronor. Till samma straff ska den dömas som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 19 § tredje stycket.

g) Till böter ska den dömas som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet utan tillstånd driver en sådan rörelse som avses i 2 §, eller

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet driver en rörelse utan godkänd föreståndare, när sådan ska finnas, eller utan godkänd ersättare.

Anm. Det är vanligt att verbformerna i straffbestämmelser varierar, med eller utan hjälpverb: *ska dömas* eller *döms*.

Exempel 2 Ansvar i andra hand

a) Den som i försäkran enligt 8 § andra stycket uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter ska dömas till böter, om gärningen inte är belagd med straff i brottsbalken.

b) Den som i en deklARATION eller annars uppsåtligen eller av oaktsamhet lämnar oriktiga uppgifter till X-myndigheten om ... ska dömas till böter, om gärningen inte är belagd med straff i skattebrottslagen (1971:69).

c) Till ansvar enligt första stycket döms det inte om gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Exempel 3 Krav på åtalsmedgivande

Allmänt åtal för brott som avses i 8–11 §§ får väckas endast efter medgivande av ...

Exempel 4 Ringa fall

a) I ringa fall ska det inte dömas till ansvar.

b) Om gärningen är ringa, ska den inte medföra ansvar.

Exempel 5 Upplýsning om ansvar

I skattebrottslagen (1971:69) finns bestämmelser om ansvar i vissa fall för den som lämnar oriktiga uppgifter i deklARATION.

Exempel 6 Försök

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 8 eller 16 § ska dömas till böter eller fängelse i högst två år. För försök döms det till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Exempel 7 Medverkan

Har flera medverkat till en gärning som avses i första stycket, ska 23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken tillämpas.

6.4 Förverkandebestämmelser

De väsentliga delarna av förverkandereglerna i 36 kap. brottsbalken gäller automatiskt även för specialstraffrätten för brott som har fängelse i mer än ett år i straffskalan. Man bör därför inte införa materiella bestämmelser om förverkande på annat håll som innebär ett dubbelreglerande. Är det så att man önskar att det ska vara möjligt att förverka inom specialstraffrätten även i sådana fall då straffskalan är lägre, måste sådana bestämmelser skapas i den aktuella författningen.

Föreskrifterna bör utformas med aktuella bestämmelser i 36 kap. brottsbalken som förebild.

De materiella bestämmelser som i övrigt kan behövas är bestämmelser som motsvarar dem i 36 kap. 1 § första stycket och 2 § första och tredje styckena brottsbalken. Dessa är inte tillämpliga utanför brottsbalken.

I anslutning till materiella förverkandebestämmelser behövs upplysning om vem förverkandet får riktas mot. Vilken krets som är lämplig beror på de materiella frågor som lagen tar sikte på. Ska kretsen vara densamma som i 36 kap. 5 § brottsbalken, görs en hänvisning till denna paragraf. Endast om förverkande ska vara möjligt hos en vidare eller en snävare krets än vad som föreskrivs i den paragrafen införs en särskild bestämmelse.

Exempel 8

a) Om det inte är uppenbart oskäligt, ska följande egendom förklaras förverkad:

1. vara som varit föremål för brott enligt denna lag eller en sådan varas värde,
2. utbyte av brott enligt denna lag, och
3. vad någon tagit emot som ersättning för kostnader i samband med ett brott enligt denna lag, eller värdet av det mottagna, om mottagandet utgör brott enligt denna lag.

En vara som avses i första stycket 1 eller en särskild rätt till varan får inte förklaras förverkad, om varan eller rättigheten efter

brottet förvärvats av någon som inte haft vetskap om eller skälig anledning till antagande om egendomens samband med brottet. Vid förverkande enligt första stycket 1 av en vara gäller inte bestämmelserna i 36 kap. 5 § brottsbalken om hos vem förverkande får ske.

b) Egendom som har använts som hjälpmedel vid brott enligt denna lag får förklaras förverkad, om förverkandet behövs för att förebygga brott enligt denna lag eller om det annars finns särskilda skäl. Detsamma gäller egendom som varit avsedd att användas som hjälpmedel vid brott enligt denna lag, om brottet har fullbordats eller om förfarandet har utgjort ett straffbart försök eller en straffbar förberedelse eller stämpling. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat. I 36 kap. 5 och 5 b §§ brottsbalken finns bestämmelser om hos vem förverkande får ske och om särskild rätt till förverkad egendom.

6.5 Vitesbestämmelser

6.5.1 Vitesförelägganden

En myndighet kan med stöd i lag eller en annan författning besluta att rikta ett vitesföreläggande till en fysisk eller juridisk person, i syfte att mottagaren ska rätta sig efter föreläggandet. Ett föreläggande kan innebära en skyldighet för mottagaren att göra något, t.ex. att lämna uppgifter till myndigheten. Det kan också innebära att mottagaren ska låta bli att göra något (förbud). Om mottagaren inte följer föreläggandet kan vitet, dvs. ett i förväg individuellt bestämt belopp, dömas ut.

Ett vitesföreläggande kan som huvudregel inte riktas mot staten. Undantag förekommer dock i några få fall när staten uppträder i en speciell egenskap, t.ex. som arbetsgivare eller forskningshuvudman. Sådana undantag förutsätter som regel att det finns ett särskilt författningsstöd.

Föreskrifter om vite meddelas enligt 8 kap. 2 § första stycket 2 regeringsformen i lag. Även om det enligt 8 kap. 3 § första stycket regeringsformen är möjligt för riksdagen att bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter i fråga om vite, är det vanligaste ändå att sådana föreskrifter ges i lag. Vissa allmänna bestämmelser om viten finns i lagen (1985:206) om viten. I övrigt regleras frågor som rör vitesföreläggande i olika specialförfattningar.

Vitesbestämmelser är vanliga i anslutning till bl.a. tillsynsreglering. Normalt regleras myndighetens befogenhet att besluta förelägganden först och befogenheten att förena ett föreläggande med vite därefter. Uttrycken ”förelägga vite” och ”sätta ut vite”, som förekommer i vissa äldre bestämmelser, är missvisande och bör inte användas.

Exempel 9

a) Tillsynsmyndigheten får besluta de förelägganden som behövs för tillsynen.

Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

b) X-myndigheten har rätt att göra inspektion hos näringsidkaren och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Näringsidkaren ska lämna de upplysningar om verksamheten som begärs för tillsynen.

Om näringsidkaren inte tillhandahåller handlingarna eller lämnar upplysningarna, får X-myndigheten förelägga näringsidkaren att fullgöra sin skyldighet.

Ett beslut om föreläggande får förenas med vite.

c) Inskrivningsmyndigheten får förelägga den skattskyldige att lämna de uppgifter som behövs för att fastställa skatten. Föreläggandet får förenas med vite. Vitet ska bestämmas med hänsyn till den skattskyldiges ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt, dock inte till lägre belopp än femhundra kronor.

Frågor om utdömande av vite prövas av inskrivningsmyndigheten.

6.5.2 Passivitetsrätten

Av artikel 6.1 i den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) följer bl.a. att den som är anklagad för brott har rätt att inte belasta sig själv vid utredningen av anklagelsen (s.k. passivitetsrätt). Artikeln omfattar även administrativa sanktioner, t.ex. vite. Den som är misstänkt för en gärning som kan föranleda straff eller sanktionsavgift får alltså inte vid vite föreläggas att medverka i utredningen av gärningen. Om t.ex. en tillsynsmyndighet ges möjlighet att besluta både om straffliknande sanktionsavgifter och vitesförelägganden på ett område, kan en bestämmelse som uttryckligen utesluter ett föreläggande i strid med rätten att inte belasta sig själv tas in i regleringen.

Exempel 10

Kontrollmyndigheten får inte vid vite förelägga någon att medverka i en utredning av en gärning som kan föranleda straff eller sanktionsavgift för honom eller henne.

6.5.3 Viten och dubbelbestraffningsförbudet

Rätten att inte bli lagförd eller straffad två gånger för samma gärning (ne bis in idem) regleras i artikel 4 i sjunde tilläggsprotokollet till Europakonventionen. Bestämmelsen innebär bl.a. att vite som huvudregel inte får kombineras med någon annan sanktion. Detta kan behöva tydliggöras, t.ex. i sådan lagstiftning som innehåller föreskrifter om vitesföreläggande och straff som överlappar varandra.

Exempel 11

Om en fråga om straff för en gärning har prövats genom ett avgörande som har fått laga kraft, får en fråga om utdömande av vite för samma gärning inte prövas.

Om en fråga om utdömande av vite enligt ett föreläggande har prövats och avgörandet har fått laga kraft, får en fråga om straff för en gärning som omfattas av föreläggandet inte prövas.

6.6 Bestämmelser om tystnadsplikt

Tystnadsplikt, liksom andra inskränkningar i de medborgerliga fri- och rättigheterna, kan göras gällande av det allmänna endast med författningsstöd. I första hand ligger kompetensen att meddela föreskrifter om tystnadsplikt hos riksdagen. Med stöd av bemyndigande i lag får dock regeringen meddela föreskrifter om tystnadsplikt för offentliga funktionärer (2 kap. 20 § regeringsformen).

6.6.1 Tystnadsplikt för offentliga funktionärer

Föreskrifter om tystnadsplikt för offentliga funktionärer finns med få undantag samlade i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) och offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641). Dessa författningar reglerar emellertid inte bara när tystnadsplikt gäller för offentliga funktionärer. Av författningarna framgår också i vilken utsträckning allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar hos myndigheterna och vissa andra organ begränsas. Som samlat begrepp för föreskrifternas funktion – att reglera både inskränkningar i handlingsoffentligheten och tystnadsplikten – används uttrycket sekretess.

Som en konsekvens av att reglerna om inskränkningar i allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar och tystnadsplikt har förts samman har riksdagen endast i förhållandevis begränsad utsträckning bemyndigat regeringen att meddela

föreskrifter om tystnadsplikt för offentliga funktionärer. Detta hänger samman med att tryckfrihetsförordningen i fråga om föreskrifter som inskränker allmänhetens rätt att ta del av allmänna handlingar ställer större krav på reglering i lagform än vad regeringsformen gör i fråga om föreskrifter om tystnadsplikt. Enligt tryckfrihetsförordningen kan regeringen nämligen endast få befogenhet att besluta om verkställighetsföreskrifter på området (2 kap. 2 § andra stycket).

Sammanfattningsvis är principen alltså den att föreskrifterna om tystnadsplikt för offentliga funktionärer ska finnas i offentlighets- och sekretesslagen. I viss utsträckning kan dock dessa föreskrifter kompletteras med föreskrifter av regeringen. Dessa kompletterande föreskrifter finns i offentlighets- och sekretessförordningen.

6.6.2 Tystnadsplikt för enskilda

Föreskrifter om tystnadsplikt för enskilda får enligt 2 kap. 20 § regeringsformen meddelas enbart i lag. Sådana föreskrifter finns på åtskilliga håll. I dessa föreskrifter beskrivs tystnadsplikten normalt som ett förbud mot att röja och utnyttja vissa uppgifter. För att begränsa tystnadsplikten används vanligen ett obehörighetsrekvisit (se exempel 12). En sådan regel om tystnadsplikt kan ibland i och för sig vara tillämplig på offentliga funktionärer. Som nämnts ska emellertid föreskrifter om tystnadsplikt för offentliga funktionärer finnas i sekretessförfattningarna. För att tystnadsplikt som ska gälla för enskilda inte ska omfatta även offentliga funktionärer kan man tydliggöra detta (se exempel 13).

Exempel 12

Den som ... får inte obehörigen röja eller utnyttja vad ...

Exempel 13

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

6.6.3 Meddelarfrihet

De grundläggande föreskrifterna om meddelarfrihet finns i 1 kap. 1 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen. Regler om undantag från meddelarfriheten finns i 7 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen och 5 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen. Ett av undantagen avser uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt i de fall som anges i en särskild lag. Denna särskilda lag är offentlighets- och sekretesslagen.

I 13 kap. offentlighets- och sekretesslagen behandlas rätten att meddela och offentliggöra uppgifter och vissa inskränkningar i denna rätt. I 13 kap. 5 § hänvisas till ytterligare bestämmelser om inskränkningar av meddelarfriheten, dvs. sådana bestämmelser som innebär att tystnadsplikten har företräde framför principen om meddelarfrihet. När sådana regler följer av sekretessbestämmelserna i 15–43 kap. offentlighets- och sekretesslagen eller av förbehåll som har uppställts med stöd av dessa bestämmelser, finns de intagna sist i varje kapitel i lagen. När reglerna i stället har sin grund i andra författningar än offentlighets- och sekretesslagen, t.ex. regeringsformen eller riksdagsordningen, finns de uppräknade i 44 kap. i offentlighets- och sekretesslagen.

För många av föreskrifterna gäller att inskränkningen i meddelarfriheten är begränsad till vissa slags uppgifter inom bestämmelsens tillämpningsområde. Som ett exempel kan nämnas att meddelarfriheten i fråga om utrikessekretessen omfattar alla uppgifter utom dem vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt (15 kap. 6 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen).

7 Överklagandebestämmelser

7.1 Allmänt om överklagande

7.1.1 Rätt till domstolsprövning enligt Europakonventionen

Den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) ger var och en rätt till domstolsprövning av bl.a. civila rättigheter och skyldigheter (artikel 6.1). Vad som avses med begreppet civila rättigheter och skyldigheter förändras successivt genom utvecklingen av Europadomstolens praxis. En redovisning av hur begreppet tolkats av Europadomstolen finns bl.a. i promemorian En moderniserad rättsprövning, m.m. (Ds 2005:9). Europakonventionen gäller som svensk lag sedan 1995.

Om ett beslut innefattar en prövning av någons civila rättigheter eller skyldigheter, följer alltså enligt konventionen en rätt till domstolsprövning av beslutet. När man ska ta fram en reglering som innebär att enskilda kan ges rättigheter eller skyldigheter, måste man ta hänsyn till denna rätt till domstolsprövning. Rätten till domstolsprövning kan även tillgodoses genom s.k. domstolsliknande nämnder.

Även om en viss reglering i sig inte skapar några direkta rättigheter för enskilda, kan förvaltningsbeslut som fattas med stöd av regleringen ge upphov till sådana rättigheter. I sådana fall måste eventuella senare förvaltningsbeslut, som innebär en ändring av det beslut varigenom rättigheten ges, kunna överprövas av en domstol.

7.1.2 Förvaltningslagens regler om överklagande

I förvaltningslagen (1986:223) finns dels en bestämmelse om vem som får överklaga beslut (22 §), dels en bestämmelse om till vem överklagande ska ske (22 a §). Dessutom finns bestämmelser om hur beslut överklagas (23–25 §§). Någon bestämmelse som reglerar vilka beslut som får överklagas finns däremot inte. Överklagbarheten regleras i stället i olika specialförfattningar eller följer av praxis. En genomgång av rättsläget när det gäller besluts överklagbarhet finns bl.a. i 32 kap. i Förvaltningslagsutredningens betänkande En ny förvaltningslag (SOU 2010:29).

För att någon ska ha rätt att överklaga, måste beslutet angå den personen (22 §). De närmare gränserna för denna rätt belyses bl.a. i 33 kap. i samma betänkande.

Förvaltningsbeslut överklagas enligt huvudregeln i 22 a § till allmän förvaltningsdomstol. Undantagna från huvudregeln är beslut i anställningsärenden och beslut om föreskrifter.

7.1.3 Andra allmänna bestämmelser om överklagande

En allmän bestämmelse om överklagande av beslut i anställningsärenden finns i 21 § första stycket anställningsförordningen (1994:373). Enligt bestämmelsen får en myndighets beslut i ett sådant ärende överklagas hos Statens överklagandenämnd, vars beslut inte får överklagas.

En myndighets beslut i ärenden om meddelande av sådana föreskrifter som avses i 8 kap. regeringsformen får enligt 30 § myndighetsförordningen (2007:515) inte överklagas.

7.1.4 Överklagande till en annan myndighet än domstol

Förvaltningsbeslut överklagas enligt huvudregeln i 22 a § förvaltningslagen till allmän förvaltningsdomstol, dvs. till förvaltnings-

rätt som första instans. I specialförfattningar finns det ibland avvikande bestämmelser som i stället hänvisar till t.ex. regeringen eller en förvaltningsmyndighet för överklagande. Tidigare var huvudregeln att förvaltningsbeslut överklagades till närmast högre förvaltningsmyndighet och i sista hand till regeringen. Man talade då om rätten att ”gå till kungs”. Denna ordning för överklagande ersattes med den nuvarande när 22 a § förvaltningslagen infördes 1998.

Målsättningen har sedan länge varit att regeringen i minsta möjliga utsträckning ska handlägga ärenden som inte kräver ett ställningstagande av regeringen som politiskt organ (se bl.a. prop. 1983/84:120).

7.1.5 Laglighetsprövning enligt kommunallagen

Beslut av myndigheter i kommuner och landsting kan prövas genom det rättsmedel i 10 kap. kommunallagen (1991:900) som kallas laglighetsprövning, om något annat inte är särskilt föreskrivet. Varje kommunmedlem har rätt att begära en sådan prövning.

7.1.6 Rättsprövning

Beslut av regeringen kan inte överklagas. I de fall besluten innefattar en sådan prövning av någon enskilds civila rättigheter eller skyldigheter som avses i artikel 6.1 Europakonventionen, finns det dock en möjlighet att ansöka om rättsprövning av regeringens beslut. En sådan möjlighet finns också i fråga om vissa tillståndsbeslut och utvisningsbeslut. Ansökan om rättsprövning prövas av Högsta förvaltningsdomstolen. Bestämmelserna om rättsprövning finns i lagen (2006:304) om rättsprövning av vissa regeringsbeslut.

7.2 Överklagandebestämmelser

7.2.1 Vad ska få överklagas och till vem?

Vissa överklagandebestämmelser reglerar besluts överklagbarhet, dvs. vilka beslut som får eller inte får överklagas. En bestämmelse om att vissa beslut inte får överklagas (överklagandeförbud) får inte införas i fråga om beslut som innefattar en prövning av någon enskilds civila rättigheter eller skyldigheter i den mening som avses i artikel 6.1 i Europakonventionen (se avsnitt 7.1.1, jämför även 3 § andra stycket förvaltningslagen).

Andra överklagandebestämmelser reglerar till vem man får överklaga, dvs. att överklagbara beslut överklagas till en viss domstol eller annan myndighet. Sådana bestämmelser brukar kallas för forumregler.

Ofta regleras såväl överklagbarheten som forum för överklagande i en och samma paragraf (se exempel 1 i avsnitt 7.2.5).

Som utgångspunkt bör det av en överklagandebestämmelse framgå vilka typer av beslut som är överklagbara och enligt vilka paragrafer dessa beslut fattas. I bestämmelsen kan det t.ex. anges att ”beslut enligt 9 § om återkallelse av tillstånd får överklagas ...”. Då minimeras risken för missförstånd. En uppräkningslista av typer av beslut enligt lagen eller förordningen som är överklagbara anses uttömmande, vilket innebär att andra beslut enligt lagen eller förordningen inte får överklagas. Detta bör dock tydliggöras genom en uttrycklig bestämmelse om att andra beslut enligt lagen eller förordningen inte får överklagas (se exempel 1 i avsnitt 7.2.5).

Ibland innehåller överklagandebestämmelsen inte någon uppräkningslista av överklagbara beslut. I stället anges allmänt t.ex. att ”beslut enligt denna lag” får överklagas. När uttrycket beslut enligt denna lag används i detta sammanhang avses enbart förvaltningsbeslut, dvs. beslut i enskilda fall. Även om beslut om föreskrifter med stöd av bemyndigande i lagen skulle kunna

hävdas vara beslut enligt lagen anses sådana beslut inte omfattas av rätten att överklaga. Ett beslut om föreskrifter är nämligen generellt och anses därför inte angå någon på ett sådant sätt att han eller hon har rätt att överklaga det (jämför även 30 § myndighetsförordningen).

7.2.2 Vem får överklaga?

Rätt att överklaga förvaltningsbeslut har normalt den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot (22 § förvaltningslagen). Vid laglighetsprövning enligt kommunallagen gäller i stället att varje kommunmedlem har rätt att få till stånd en sådan prövning.

En bestämmelse om vem som får överklaga ska enbart tas in i en författning om det finns skäl att avvika från dessa huvudregler. I vissa fall kan det t.ex. finnas anledning att ge någon talerätt som annars inte skulle ha haft det. För att statliga förvaltningsmyndigheter ska ha rätt att överklaga krävs normalt en särskild bestämmelse om det.

7.2.3 Överklagandetid

En skrivelse med överklagande av en förvaltningsmyndighets eller en förvaltningsdomstols beslut ska enligt huvudregeln ha kommit in till den myndighet som meddelat det överklagade beslutet inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet (23 § andra stycket förvaltningslagen och 6 a § första stycket förvaltningsprocesslagen [1971:291]). Om klaganden är en part som företräder det allmänna, är klagotiden tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

Endast om det finns starka skäl att frånga dessa bestämmelser i förvaltningslagen eller förvaltningsprocesslagen bör man i en ny författning ta in avvikande bestämmelser om tiden för

överklagande eller om utgångspunkten för hur denna tid ska beräknas.

7.2.4 Vem ska ha överklagandet?

Om inte något annat följer av lag eller förordning ska skrivelsen med överklagandet ges in till beslutsmyndigheten (23 § andra stycket förvaltningslagen och 6 a § första stycket förvaltningsprocesslagen).

Enligt 2 § andra stycket lagen (1986:1142) om överklagande av beslut av enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter gäller i stället att överklagandeskrivelsen – i de fall lagen är tillämplig – ska ges in till den myndighet som ska pröva överklagandet. Detsamma gäller vid laglighetsprövning enligt kommunallagen.

7.2.5 Överklagandebestämmelser i lag

Enligt 11 kap. 2 § regeringsformen meddelas bestämmelser om rättegången i lag. Till dessa hör bl.a. bestämmelser enligt vilka beslut får överklagas till domstol. Detta innebär att t.ex. en bestämmelse om att beslut av en förvaltningsmyndighet får överklagas till allmän förvaltningsdomstol inte kan tas in i en förordning. Det är inte heller möjligt att genom en bestämmelse i förordning sträcka ut tillämpligheten för en sådan överklagandebestämmelse i lag till att omfatta även beslut som fattas enligt en förordning.

Det är däremot möjligt att i en förordning upplysa om den allmänna bestämmelsen om överklagande i 22 a § förvaltningslagen (se exempel 4 i avsnitt 7.2.6).

Även om den allmänna bestämmelsen om överklagande i 22 a § förvaltningslagen skulle kunna vara tillämplig, bör man i en lag på ett specialområde ta in en särskild överklagandebestämmelse. Det har ett värde från informationssynpunkt att

det av en lag som ger beslutanderätt i vissa frågor till en myndighet också framgår om besluten kan överklagas och i så fall till vem.

Exempel 1 Överklagande till domstol

Beslut enligt 3 och 4 §§ denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Exempel 2 Förbud mot att överklaga

a) Beslut enligt denna lag får inte överklagas.

b) X-myndighetens beslut enligt 5 § får inte överklagas.

Exempel 3 Utvidgning av den krets som får överklaga

Beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Beslut enligt 6 § får överklagas även av en kommun.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

7.2.6 Överklagandebestämmelser i förordning

En överklagandebestämmelse enligt vilken regeringen eller en förvaltningsmyndighet är överinstans kan tas in i förordning. Sådana bestämmelser anses inte höra till bestämmelserna om rättegången och omfattas därför inte av något lagkrav (11 kap. 2 § regeringsformen). Att det är möjligt att i förordning göra undantag från förvaltningslagens överklagandebestämmelser följer av 3 § förvaltningslagen. Även bestämmelser om att beslut inte får överklagas (överklagandeförbud) kan tas in i förordning.

Om beslut som fattas med stöd av en förordning ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol, går det inte att

använda en materiell överklagandebestämmelse. I stället får en upplysningsbestämmelse som hänvisar till 22 a § förvaltningslagen tas in i förordningen.

Exempel 4 Hänvisning i förordning till förvaltningslagen

a) I 22 a § förvaltningslagen (1986:223) finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol.

Anm. Formuleringen används när alla beslut enligt förordningen som enligt praxis är överklagbara också ska få överklagas.

b) I 22 a § förvaltningslagen (1986:223) finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut än beslut enligt 2, 5 och 7 §§ får dock inte överklagas.

Anm. Formuleringen används när bara vissa beslut enligt förordningen ska få överklagas.

c) I 22 a § förvaltningslagen (1986:223) finns bestämmelser om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. Y-myndighetens beslut får dock inte överklagas.

Anm. Formuleringen används när beslut enligt förordningen fattas av flera myndigheter och beslut av vissa myndigheter ska få överklagas men beslut av en viss myndighet inte ska få överklagas.

Exempel 5 Överklagande till en annan myndighet än domstol

a) X-myndighetens beslut enligt denna förordning får överklagas till regeringen.

b) Beslut enligt 5 och 7 §§ får överklagas till Y-myndigheten.

7.3 När blir beslut gällande?

Ett förvaltningsbeslut som inte är överklagbart börjar normalt gälla när beslutet fattas. Om särskilda föreskrifter saknas i fråga om ett överklagbart förvaltningsbeslut, är det mer oklart när det börjar gälla. Om avsikten är att ett sådant beslut ska gälla omedelbart, bör därför en föreskrift om detta tas in i den författning som reglerar beslutsfattandet. Ibland kan det också finnas anledning att ge en myndighet möjlighet att i enskilda fall besluta att ett avgörande ska gälla omedelbart eller besluta om undantag från en bestämmelse om detta.

Exempel 6 Besluts giltighet

a) Beslut enligt denna lag gäller omedelbart.

Anm. Formuleringen används när ett beslut ska gälla omedelbart, även om det överklagas, och det inte finns någon möjlighet till undantag.

b) X-myndighetens beslut enligt 4 § gäller omedelbart, om inte myndigheten beslutar något annat.

Anm. Formuleringen används när ett beslut ska gälla omedelbart, men myndigheten ska ha möjlighet att i ett enskilt fall besluta något annat.

c) X-myndigheten får, när den fattar beslut enligt 3 §, bestämma att beslutet ska gälla omedelbart.

Anm. Formuleringen används när man vill överlåta åt en myndighet att besluta om omedelbart ikraftträdande.

8 Normgivningsbemyndiganden, upplysningsbestämmelser och förvaltningsbeslut

8.1 Tydliga och enhetliga formuleringar klagör skillnaden

I avsnitt 1 finns en kortfattad redogörelse för regeringsformens bestämmelser om normgivning.

Det är viktigt att kunna utläsa om en viss bestämmelse är ett normgivningsbemyndigande eller om bestämmelsen endast upplyser om att det i anslutning till en lag kan finnas kompletterande bestämmelser i en förordning eller i myndighetsföreskrifter, eller om bestämmelsen ger en befogenhet att fatta förvaltningsbeslut. De uttryckssätt som har använts för detta har dock varierat på ett sätt som inte tillräckligt tydligt gjort åtskillnad mellan de olika kategorierna av bestämmelser. Det har därför ibland varit svårt att veta om en myndighet har fått rätt att meddela föreskrifter eller att fatta förvaltningsbeslut. Det har inte sällan också varit komplicerat att följa en kedja av normgivning på ett visst område. I detta avsnitt ges riktlinjer för en mer tydlig och enhetlig utformning av dessa bestämmelser.

Om man ändrar i en paragraf som innehåller äldre uttryck för bemyndiganden, för upplysningar om normgivning eller för

rätten att fatta förvaltningsbeslut, bör uttrycken formuleras om enligt de gällande riktlinjerna (se även avsnitt 5.6).

I linje med de nya riktlinjerna gäller att uttryck som ”regeringen fastställer” och ”regeringen medger” bör undvikas i författningstext eftersom det inte framgår på vilket sätt regeringen får fastställa eller medge något. Detta gäller naturligtvis också om uttrycken läggs sist i meningen, genom exempelvis tillägget ”... som fastställs av regeringen”.

8.2 Normgivningsbemyndiganden

Genom ett normgivningsbemyndigande ges ett annat organ rätt att meddela föreskrifter. Regeringsformens reglering ger, med vissa undantag, riksdagen möjlighet att bemyndiga regeringen att meddela föreskrifter. Riksdagen får också tillåta att regeringen överlåter åt förvaltningsmyndigheter och kommuner att meddela föreskrifter i ämnet.

8.2.1 Utformningen av normgivningsbemyndiganden

Eftersom en delegering av normgivning innebär att det aktuella organet får en rätt att meddela föreskrifter uttrycks ett normgivningsbemyndigande med användning av ordet ”får”, genom skrivningen ”får meddela föreskrifter om ...”.

Man använder alltså inte i bemyndiganden uttryck som ”meddelar föreskrifter om” eller ”beslutar föreskrifter om”.

Man bör undvika att i en lag styra till vilken myndighet en vidaredelegering av normgivning får ske genom att ange myndighetsnamnet i lagen. Man bör också undvika att förena ett bemyndigande med villkor, dvs. låta ett annat organ få meddela föreskrifter endast om vissa villkor är uppfyllda.

Ett normgivningsbemyndigande bör vara så precist utformat som möjligt.

Exempel 1 Bemyndiganden i lag

a) Regeringen får meddela föreskrifter om ...

Anm. Används om det är regeringen som ska meddela föreskrifterna.

b) Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ...

c) Regeringen eller den kommun som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ...

Anm. Används om regeringen ska kunna vidaredelegera föreskrifträtten till en myndighet, som i exempel 1 b, eller till en kommun, som i exempel 1 c. Skrivningen hindrar inte att fler än en myndighet eller en kommun bemyndigas att meddela föreskrifter.

Exempel 2 Bemyndiganden i förordning

a) X-myndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om ...

b) X kommun får meddela föreskrifter om ...

Anm. Används när regeringen ger en myndighet eller en kommun ett bemyndigande att meddela föreskrifter. Skrivningen hindrar inte att fler än en myndighet eller en kommun ges föreskrifträtt. Uttrycket ”ytterligare föreskrifter” används i exempel 2 a för att tydliggöra att det är fråga om föreskrifter som kompletterar förordningens bestämmelser i en viss fråga.

c) X-myndigheten får, efter att ha gett Y-myndigheten tillfälle att yttra sig, meddela föreskrifter om ...

Anm. Används när en myndighet ska ge en annan myndighet tillfälle att yttra sig innan den meddelar föreskrifter. Uttrycket ”samråd” är oklart och bör undvikas helt i dessa sammanhang.

d) X-myndigheten får meddela föreskrifter om verkställigheten av lagen (0000:00)...

e) X-myndigheten får meddela föreskrifter om verkställigheten av denna förordning.

f) X-myndigheten får meddela närmare föreskrifter om ...

Anm. Används när en myndighet ska få meddela verkställighetsföreskrifter till en lag, som i exempel 2 d, eller en förordning, som i exempel 2 e och 2 f. Eftersom regeringsformen talar om föreskrifter om verkställighet av lag bör man använda uttrycket ”verkställigheten av” och inte ”tillämpningen av”. Uttrycket ”närmare föreskrifter” tar sikte på just verkställighetsföreskrifter och kan därmed också användas i lag. Det är dock inte möjligt att ge ett bemyndigande att meddela verkställighetsföreskrifter (normgivningsbemyndigande) i lag eftersom regeringens rätt att meddela verkställighetsföreskrifter följer direkt av regeringsformen.

8.2.2 Upplysning om lagstödet för en förordning

När en helt ny förordning tas fram (en grundförfattning) bör det övervägas om förordningen bör innehålla en upplysning om vilket bemyndigande eller annat lagstöd som har utnyttjats för bestämmelserna i förordningen. En sådan upplysning tydliggör kopplingen mellan olika författningar. Konstitutionsutskottet har understrukit värdet av att det framgår av en förordning vilket eller vilka bemyndiganden som utnyttjats (bet. 2012/13:KU10 s. 78). En upplysning om lagstödet för förordningen tas in i

någon av de första paragraferna och kan utformas enligt något av exemplen nedan.

Exempel 3

a) Denna förordning är meddelad med stöd av 6 kap. 4 § lagen (0000:000) om ...

Anm. Förordningen är meddelad med stöd av ett normgivningsbemyndigande i en viss lag.

b) Denna förordning är meddelad med stöd av 6 kap. 4 § lagen (0000:000) om ... i fråga om 10, 12–15 och 17 §§ samt med stöd av 6 kap. 6 § samma lag i fråga om övriga bestämmelser.

Anm. Förordningen är meddelad med stöd av fler än ett normgivningsbemyndigande i en viss lag.

c) Denna förordning är meddelad med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

Anm. Förordningen är meddelad med stöd av regeringens egen kompetens enligt regeringsformen, dvs. restkompetensen eller rätten att meddela verkställighetsföreskrifter.

d) Denna förordning är meddelad med stöd av

- 15 kap. 6 § miljöbalken i fråga om 6 och 7 §§,
- 15 kap. 7 § miljöbalken i fråga om 7–9 §§,
- 8 kap. 11 § regeringsformen i fråga om 10 §,
- 8 kap. 7 § regeringsformen i fråga om övriga bestämmelser.

Anm. Förordningen är meddelad med stöd av både specifika normgivningsbemyndiganden i en viss lag och regeringens egen kompetens enligt regeringsformen, dvs. restkompetensen, rätten att meddela verkställighetsföreskrifter och möjligheten att enligt

8 kap. 11 § regeringsformen delegera föreskriftsrätt till en myndighet.

8.2.3 Hänvisningar till föreskrifter som har meddelats ”med stöd av lagen”

I författningar hänvisas det ibland till föreskrifter som har meddelats ”med stöd av” eller ”i anslutning till” en viss lag. Skrivningarna förekommer i bestämmelser om t.ex. straff eller tillsyn.

Uttrycket ”med stöd av lagen” används dels i fråga om föreskrifter som har meddelats av regeringen med direkt stöd av ett bemyndigande i lagen, dels i fråga om föreskrifter som har meddelats av en förvaltningsmyndighet eller kommun efter regeringens vidaredelegation, dvs. med indirekt stöd i lagen.

Uttrycket ”i anslutning till lagen” används när hänvisningen avser att träffa såväl föreskrifter som har meddelats med direkt eller indirekt stöd av lagen som föreskrifter som har meddelats med stöd av restkompetensen eller rätten att meddela verkställighetsföreskrifter. Detta uttryck är alltså vidare än uttrycket ”med stöd av lagen”. Uttrycket bör därför inte användas i straffbestämmelser, eftersom det straffbara området då riskerar att bli alltför stort och oprecist.

8.3 Upplysningsbestämmelser

Det kan ibland finnas anledning att i en lag upplysa om att regleringen av en viss fråga inte är uttömmande utan förutsätts bli kompletterad med föreskrifter på lägre nivå. En sådan information kan vara särskilt angelägen om en tillämpare får en felaktig uppfattning genom att bara läsa lagbestämmelserna i ämnet och man därigenom riskerar att bestämmelserna tillämpas fel.

Det finns också situationer då en upplysningsbestämmelse är nödvändig i en lag. Så kan vara fallet om riksdagen har "tagit över" föreskriftsrätten genom att reglera en fråga som tillhör regeringens kompetensområde. Det saknas i en sådan situation möjlighet för riksdagen att lämna ett bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter som t.ex. avviker från lagregleringen. Om avsikten är att regeringen ska kunna meddela sådana föreskrifter, måste det i lagen i stället tas in en upplysningsbestämmelse som anger vilken kompetens som har lämnats kvar hos regeringen. En sådan bestämmelse utformas på samma sätt som andra upplysningsbestämmelser om normgivning. Det är dock i dessa fall särskilt viktigt att bestämmelsen är så precis som möjligt.

Observera att man i en lag inte bör ange vilken förordning det handlar om (se avsnitt 5.3.2).

Exempel 4

a) Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om ...

Anm. Används om kompletterande bestämmelser kommer att finnas i förordning eller i myndighetsföreskrifter.

b) Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om ...

Anm. Används om de kompletterande bestämmelserna kommer att finnas enbart i förordning.

c) Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela närmare föreskrifter om ...

Anm. Uttrycket ”närmare föreskrifter” används när det är verkställighetsföreskrifter som avses.

8.4 Förvaltningsbeslut

Det är viktigt att skilja på å ena sidan beslut om föreskrifter och å andra sidan förvaltningsbeslut (beslut i enskilda fall). Huvudregeln är att föreskrifter används när regeringens beslut riktas till en obestämd krets, medan förvaltningsbeslut används när beslutet riktas till en eller ett fåtal namngivna personer eller myndigheter. För befogenheten att fatta förvaltningsbeslut i olika avseenden används uttrycken ”i enskilda fall besluta” eller ”i det enskilda fallet besluta”.

Exempel 5 Befogenheter som ges i lag

- a) Den myndighet som regeringen bestämmer får i enskilda fall besluta om ...
- b) Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, X-myndigheten får i det enskilda fallet besluta om undantag från ...
- c) X-myndigheten får i enskilda fall besluta om ...

Anm. Till skillnad från vad som gäller i fråga om normgivningsbemyndiganden har riksdagen möjlighet att direkt i lag peka ut den förvaltningsmyndighet eller kommun som ges rätt att fatta förvaltningsbeslut.

Exempel 6 Befogenheter som ges i förordning

X-myndigheten får i enskilda fall besluta om undantag från ...

Anm. Används när det är en förvaltningsmyndighet som ska fatta besluten.

9 Transumering

En paragraf som ändras ska återges i sin helhet. Detta gäller även tabeller och andra uppställningar. Är dessa mycket omfattande kan det dock i vissa fall finnas anledning att endast återge den del av tabellen eller uppställningen som ändras, s.k. transumering. Man bör dock vara försiktig med transumeringar eftersom de inte sällan leder till fel. För att det klart ska framgå var ändringen görs ska man som huvudregel återge ordet eller ordgruppen närmast före och närmast efter ändringen. Den överhoppade texten markeras med tankstreck, – – –, s.k. transumeringstecken.

Om texten som ändras ingår i ett större komplex med olika rubriker, återges också rubriken till det avsnitt som ska ändras.

Man bör med jämna mellanrum överväga att trycka om hela tabellen eller uppställningen. Det blir annars så småningom mycket svårt att få fram gällande lydelse.

Exempel 1

Förordning om ändring i författningssamlingsförordningen (1976:725);

utfärdad den ...

Regeringen föreskriver att bilaga 1 till författningssamlingsförordningen (1976:725) ska ha följande lydelse.

Denna förordning träder i kraft den ...

Bilaga 1

Författningssamlingar för centrala myndigheter

Utgivande myndighet	Benämning	Förkortning	Särskild föreskrift
Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen	Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringens författningssamling	IAFFS	
Kammarkollegiet	Kammarkollegiets författningssamling	KAMFS	Utnyttjas också av Fastighetsmäklarinspektionen
Kemikalieinspektionen	Kemikalieinspektionens författningssamling	KIFS	
Statens energimyndighet	Statens energimyndighets författningssamling	STEMFS	

samling

Statens institu- tionsstyrelse	Statens institu- tionsstyrelses författnings- samling	SiSFS	
Statens jord- bruksverk	Statens jord- bruksverks författnings- samling	SJVFS	Utnyttjas också av Centrala försöks- djurs- nämnden

---

10 Ikraftträdandebestämmelser

10.1 En särskild ikraftträdandebestämmelse

Det ska framgå av en författning när den träder i kraft, se 13 § lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar. Normalt sätts författningen i kraft genom en särskild bestämmelse som placeras efter den egentliga författningstexten och skiljs från den genom ett horisontellt streck, en s.k. bom.

Om regleringen under bommen innehåller endast en bestämmelse om ikraftträdande, numreras inte bestämmelsen. Om det däremot finns även andra bestämmelser, görs en punktuppställning där varje bestämmelse eller slag av bestämmelse placeras i en egen punkt. Se avsnitt 12.1 om vilka uttryck som används i bestämmelser av det aktuella slaget.

10.2 Ikraftträdande som framgår av författningstexten

Om en ändringsförfattning enbart innehåller en bestämmelse om fortsatt giltighet av grundförfattningen eller om ikraftträdande av grundförfattningen, behöver man inte ha någon särskild ikraftträdandebestämmelse. Ikraftträdandet framgår då av själva författningstexten.

Inte heller för författningar som bara innebär ett upphävande av grundförfattningen behöver man vanligtvis någon särskild ikraftträdandebestämmelse.

I de fall en grundförfattning ska gälla endast till en viss tidpunkt eller under en viss tidrymd bör detta anges under bommen. Ibland kan det vara lämpligt att även utforma rubriken så att tidsbegränsningen framgår av den. Det är däremot inte lämpligt att i den egentliga författningstexten ange under vilken tid författningen eller delar av den gäller. Detta ska i stället regleras genom bestämmelser om ikraftträdande och upphävande.

10.3 Författningar om upphävande

I en författning som endast innebär att en annan författning helt upphävs eller att paragrafer upphävs bör ingressen och författningens text i övrigt bilda en enda mening, som inkluderar uppgift om när författningen eller författningsdelen ska upphöra att gälla. Någon särskild ikraftträdandebestämmelse behövs då inte (se exempel 4 och 9 i avsnitt 4.8).

10.4 Ändring i en ändringsförfattning

Om man måste ändra en författning som ännu inte trätt i kraft eller en paragraf som tidigare ändrats men där ändringen ännu inte trätt i kraft, ska man inte ha någon ikraftträdandebestämmelse. Ikraftträdandebestämmelsen till den författning som ännu inte trätt i kraft eller till den första ändringsförfattningen omfattar även den senare författningen.

Detta gäller dock bara om tidpunkten för ikraftträdande ska vara densamma. Annars bör man kontakta Granskningskansliet.

Nu beskrivna ändringar bör undvikas om det är möjligt. (Se avsnitt 3.2.2.)

10.5 Promulgationslag

Om en lag kräver omfattande övergångsbestämmelser kan det ibland vara lämpligt att samla ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i en särskild lag (promulgationslag). En hänvisning till denna lag ska då finnas i huvudlagen. Se t.ex. skollagen (2010:800) och lagen (2010:801) om införande av skollagen (2010:800). I promulgationslagen sätts sedan såväl huvudlagen som promulgationslagen i kraft genom en bestämmelse i den inledande paragrafen. En promulgationslag är att se som en grundförfattning.

10.6 Ikraftträdandedag

En författning bör träda i kraft ett bestämt datum. Datumet bör normalt sättas så att författningen kan komma ut från trycket i SFS minst fyra veckor före ikraftträdandet. En författning bör endast i speciella undantagsfall komma ut från trycket senare än två veckor före ikraftträdandet.

Man bör undvika att låta skilda delar av en författning, t.ex. olika paragrafer, träda i kraft olika datum. Om det trots allt behövs, utformas ikraftträdandebestämmelsen som i exempel 3 i avsnitt 10.9. Ikraftträdandet för en författning får dock aldrig bestämmas så att olika delar av en och samma paragraf träder i kraft olika datum.

Om en författning inte ska tillämpas redan vid ikraftträdandet utan först i och med att en viss händelse inträffar, knyter man inte själva ikraftträdandet till denna händelse utan föreskriver i stället att författningen träder i kraft en viss dag men tillämpas första gången när händelsen inträffar. Ibland kan det vara bara vissa bestämmelser i en författning som ska tillämpas först när en viss händelse inträffar (se exempel 4 i avsnitt 10.9).

10.7 Ikraftträdande efter regeringens bestämmande

Förhållandena kan undantagsvis vara sådana att tidpunkten när en lag ska träda i kraft inte går att bestämma när lagen stiftas. Detta kan t.ex. vara fallet när ikraftträdandet är beroende av att en konvention träder i kraft. I sådana fall kan riksdagen i lagen överlämna åt regeringen att bestämma tidpunkten för ikraftträdandet (se exempel 7 i avsnitt 10.9).

Inom det obligatoriska lagområdet måste det framgå av propositionen vilka förutsättningar som ska finnas för att lagen ska kunna träda i kraft.

10.8 Åtgärder före ikraftträdandet

Trots föreskriften om att en författning ska träda i kraft ett visst datum kan man utan några särskilda övergångsbestämmelser redan innan dess vidta vissa administrativa åtgärder som behövs för att författningen ska kunna tillämpas i sin helhet från och med ikraftträdandet. Några särskilda övergångsbestämmelser om detta behövs alltså inte.

Det är även möjligt att meddela föreskrifter med stöd av ett bemyndigande i en lag som inte har trätt i kraft, under förutsättning att föreskrifterna träder i kraft tidigast samma dag som lagen träder i kraft.

10.9 Exempel på ikraftträdandebestämmelser

Exempel 1 Normalfall

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.

Anm. Ikraftträdandebestämmelsen ska alltid föregås av en bom. Om det inte finns någon ikraftträdandebestämmelse eller övergångsbestämmelse, ska det inte vara någon bom före underskrifterna.

Exempel 2   Ikraftträdande genom en särskild promulgationslag

---

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (2004:298) om införande av lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Anm. Exempel 2 avser hänvisningen i huvudlagen (se avsnitt 10.5).

Exempel 3   Olika ikraftträdandedagar

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2014 i fråga om 15 § och i övrigt den 1 december 2013.

Anm. Det avvikande ikraftträdandedatumet anges före det datum som gäller för författningen i övrigt.

Exempel 4   Ikraftträdande och uppgift om tillämpning första gången

a)

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2009.
  2. Lagen tillämpas första gången för beskattningsåret 2014.

b)

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2009.
2. Förordningen tillämpas första gången i fråga om statsbidrag för redovisningsåret 2010/11.

c)

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 maj 2012.
2. Bestämmelserna i 5 kap. 24 § i den nya lydelsen tillämpas första gången i fråga om ... för läsåret 2012/13.

d)

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2012.
2. Bestämmelserna i 12–15 §§ tillämpas första gången vid antagningen av elever för höstterminen 2013.
3. Bestämmelsen i 16 § tillämpas första gången vid antagning av ... för höstterminen 2014.

Exempel 5 Ikraftträdande och uppgift om tillämplighet innan dess

a)

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2014.
2. Förordningen tillämpas även på arbete som har påbörjats före ikraftträdandet.

b)

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2014.
2. De nya bestämmelserna ska dock tillämpas för tid från och med den 1 april 2014.

c)

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2014.
2. Bestämmelserna i 1 och 4 §§ i den nya lydelsen tillämpas dock för tid från och med den 1 januari 2014.

d)

---

1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2014.
2. Bidrag enligt förordningen lämnas dock för tid från och med den 1 januari 2014.

Exempel 6 Ikraftträdande och inskränkning i tillämpningen

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.
2. Lagen tillämpas inte på köp eller byte som skett före ikraftträdandet.

Exempel 7 Ikraftträdande efter regeringens bestämmande

a)

Denna lag träder i kraft den dag som regeringen bestämmer.

b)

---

1. Denna lag träder i kraft den dag som regeringen bestämmer.

2. Lagen får sättas i kraft i förhållande till två eller tre av de länder som anges i 1 §.

c)

---

1. Denna lag träder i kraft den dag som regeringen bestämmer.

2. De nya bestämmelserna får sättas i kraft vid olika tidpunkter.

3. Regeringen får meddela de övergångsbestämmelser som behövs.

Exempel 8 Ikraftträdandeförordning

Regeringen föreskriver att lagen (1974:752) om nordisk vittnesplikt m.m. ska träda i kraft i förhållande till Island den 1 juli 1998.

Anm. Se också exempel 6 i avsnitt 4.8.

Exempel 9 Ikraftträdande och tidsbegränsad giltighet

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2014.

2. Lagen upphör att gälla vid utgången av 2014.

11 Hur författningar upphävs

11.1 En författning som inte längre ska gälla måste normalt upphävas

En grundförfattning gäller i regel tills den uttryckligen upphävs. Ska författningen gälla endast till en viss tidpunkt eller under en viss tidrymd, bör detta framgå av en bestämmelse under bommen (det horisontella strecket). Framgår tidsbegränsningen inte på detta sätt, behöver författningen uttryckligen upphävas. Detsamma gäller en författning som ersätts av en annan författning eller som av andra skäl inte längre bör eller kan tillämpas.

Som framgår av avsnitt 3.2.1 får man inte upphäva flera författningar genom en enda särskild ändringsförfattning, utan en författning om upphävande får upphäva bara en annan författning.

11.2 Olika metoder att upphäva en författning

En författning upphävs antingen genom en bestämmelse i anslutning till ikraftträdandebestämmelsen till en ny grundförfattning (se exempel 1 a och b i avsnitt 11.3) eller genom en särskild ändringsförfattning (se exempel 7 i avsnitt 3.2.3 och exempel 4 i avsnitt 4.8). En författning upphävs däremot inte genom en bestämmelse under bommen i en ändringsförfattning.

Metoden att upphäva en författning i anslutning till en annan grundförfattnings ikraftträdandebestämmelse får tillämpas endast om författningarna gäller samma ämne eller på annat sätt har nära samband med varandra. En sådan bestämmelse om upphävande som finns under bommen ska numera alltid finnas som en självständig punkt i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna (se avsnitt 10.1). Den får alltså inte läggas samman med ikraftträdandebestämmelsen. Om det är fråga om att upphäva delar av en annan författning, t.ex. paragrafer, får metoden aldrig tillämpas. Då ska i stället en särskild ändringsförfattning beslutas till den författning som delvis ska upphävas.

Om en förordning ska upphävas på grund av att nya bestämmelser i ämnet ska föras in i en lag, bör förordningen normalt upphävas genom en förordning. I detta sammanhang måste det dock beaktas att författningar som har beslutats av Kungl. Maj:t kan ha sådant innehåll att frågan om deras upphävande till följd av reglerna i regeringsformen numera kan behöva underställas riksdagen (se punkt 6 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till regeringsformen och bet. 1973:KU26 s. 73 f.).

Regeringen måste ha kvar ett bemyndigande att meddela föreskrifter i ämnet för att kunna upphäva en förordning, om förordningen har meddelats med stöd av ett bemyndigande i lag. Detsamma gäller förvaltningsmyndigheter som en gång bemyndigats att meddela föreskrifter på ett visst område. Om myndigheten inte har kvar sitt bemyndigande och inte heller någon annan myndighet har fått motsvarande bemyndigande, kan bara regeringen eller riksdagen upphäva myndighetsföreskrifterna. Föreskrifterna fortsätter dock att gälla tills de uttryckligen upphävs. Föreskrifter som saknar stöd i lag respektive förordning kan dock inte tillämpas (jfr 12 kap. 10 § regeringsformen).

Den författning som upphävs ska anges med sitt fullständiga namn. Det är olämpligt att använda sig av metoden att i generella

termer i en föreskrift ange att vissa opreciserade författningar ska upphöra att gälla vid ett visst datum. Detsamma gäller bestämmelser som innebär att vissa opreciserade författningar som inte förts upp på en särskild lista eller liknande automatiskt upphör att gälla vid en viss tidpunkt.

11.3 Exempel på hur man upphäver författningar

Exempel 1 Upphävande av författningar

a)

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2009.
  2. Genom lagen upphävs lagen (1994:000) om ...

b)

-
1. Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2014.
  2. Genom förordningen upphävs
    - a) förordningen (0000:000) om ...,
    - b) x-förordningen (0000:000).

c)

Enligt riksdagens beslut föreskrivs att lagen (2005:696) om ändring i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister ska utgå.

Anm. Om en författning som aldrig trätt i kraft upphävs, bör man skriva ”ska utgå” i stället för ”upphävs”, vilket görs i ingressen (se SFS 2008:301).

11.4 Tillkännagivanden

Som framgår av avsnitt 2.2 kan ett tillkännagivande inte upphävas. Om det ska ha ett annat innehåll måste det ersättas av ett nytt tillkännagivande.

Om informationen i ett tillkännagivande är inaktuell och inte ska ersättas med någon annan information, går det att i ett nytt tillkännagivande låta det gamla tillkännagivandet utgå.

Exempel 2 Tillkännagivande som ska ersättas

Detta tillkännagivande ersätter tillkännagivandet (2007:150) av andra staters anslutning till vissa konventioner om civilrättsligt samarbete.

Exempel 3 Tillkännagivande som ska utgå

Regeringen tillkännager att tillkännagivandet (2012:000) om ... ska utgå.

12 Övergångsbestämmelser

12.1 Övergångsbestämmelsers placering och struktur

Som framgår av avsnitt 10 gäller att ikraftträdande-, upphävande- och övergångsbestämmelser alltid delas in i skilda punkter. Övergångsbestämmelserna placeras efter ikraftträdandebestämmelsen och även efter en eventuell bestämmelse om upphävande.

Man bör i övergångsbestämmelser använda uttryck som ”den nya förordningen” och ”den gamla lagen” endast när en helt ny lag eller förordning har beslutats. Är det fråga om ändringar i en bestående författning, skriver man ”äldre föreskrifter”, ”de nya föreskrifterna”, ”1 § i den äldre lydelsen” etc. Uttrycken bör också användas i ikraftträdandebestämmelser. Orden bestämmelser och föreskrifter kan användas synonymt.

12.2 Trolleribestämmelser och andra delvis liknande bestämmelser

Vid en reform som berör ett flertal författningar ska man ändra i varje författning som berörs av reformen.

Tidigare förekom det att man i stället använde sig av s.k. trolleribestämmelser. De kunde vara utformade t.ex. enligt

följande: ”Om det i en lag eller annan författning hänvisas till en föreskrift som har ersatts genom en föreskrift i denna lag tillämpas i stället den nya föreskriften”. Sådana bestämmelser bör numera helt undvikas.

Ibland konstrueras bestämmelser på följande sätt. ”Föreskrifterna i 7 kap. 4 § lagen (0000:000) om ... gäller för ... Det som föreskrivs i den paragrafen om X-verket ska vid tillämpningen av denna lag i stället avse Y-inspektionen”. Den hänvisningstekniken bör undvikas och de nya bestämmelserna i stället konstrueras så att de kan läsas självständigt (se avsnitt 5.3.1).

12.3 Handläggningsordning för vissa ärenden

När handläggningsordningen för vissa ärenden ändras så att någon annan myndighet ska handlägga dem i fortsättningen, ska som huvudregel den nya myndigheten ta emot alla de ärenden som hade inletts vid den gamla myndigheten innan ändringen trädde i kraft men ännu inte har avgjorts av den. Vill man ha det på ett annat sätt måste det finnas en uttrycklig bestämmelse om detta (se exempel 4 a i avsnitt 12.4).

Samma principer gäller vid överklagande. Om ett beslut överklagas ska det alltså överlämnas till den nya myndighet som ska pröva överklagandet. Vill man ha en annan ordning måste det finnas en bestämmelse om detta (se exempel 1 c i avsnitt 12.4, jämför RÅ 1991 ref. 1).

Det kan ibland finnas anledning att införa en övergångsbestämmelse som klargör den ordning som ändå gäller (se exempel 4 b i avsnitt 12.4).

12.4 Exempel på övergångsbestämmelser

Exempel 1 Fortsatt giltighet av äldre föreskrifter

- a) Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före den 1 juli 2012.
- b) Äldre föreskrifter gäller fortfarande för statsbidrag som avser tid före ikraftträdandet.
- c) Äldre föreskrifter gäller fortfarande för överklagande av beslut som har meddelats före den 1 januari 2009.
- d) Äldre föreskrifter gäller för förrättningar som har påbörjats före ikraftträdandet.
- e) För lån som har beviljats före ikraftträdandet gäller 4–6 §§ i den äldre lydelsen.
- f) Den upphävda lagen gäller dock fortfarande för försäkringsavtal som har ingåtts före ikraftträdandet.
- g) Den upphävda paragrafen gäller dock för sådan avyttring av fastighet som har genomförts före ikraftträdandet.

Exempel 2 Tillstånd och behörighet

- a) Tillstånd som har beslutats enligt den äldre förordningen gäller fortfarande.
- b) Den som enligt äldre föreskrifter är behörig till en anställning som ... ska även i fortsättningen anses vara behörig till motsvarande anställning enligt de nya föreskrifterna.

c) Vid tillämpningen av 25 § ska med kammaråklagare jämföras den som har varit anställd som distriktsåklagare enligt äldre föreskrifter.

Exempel 3 Dispens

Ett fordon som användes innan förordningen trädde i kraft får användas t.o.m. den 31 mars 2009 trots 1 och 4 §§ i den nya lydelsen.

Exempel 4 Handlägningsordning för vissa ärenden

a) Ärenden som har inletts hos X-myndigheten före ikraftträdandet men ännu inte har avgjorts handläggs enligt äldre föreskrifter.

b) X-myndigheten ska efter ikraftträdandet handlägga ärenden om ... enligt 12 § som har inletts hos Y-myndigheten. Y-myndigheten ska överlämna handlingarna till X-myndigheten.

Exempel 5 Fortsatt ledamotskap

En ledamot som har utsetts med stöd av äldre föreskrifter kvarstår som ledamot i nämnden under den tid som han eller hon har utsetts för.

Exempel 6 Avvikelse från en författning under ett övergångsskede

X-styrelsen får meddela föreskrifter om avvikelser från denna förordning som behövs för 2014 med hänsyn till ...

13 Omtryck av författningar

13.1 Att tänka på vid omtryck

Av 21 § författningssamlingsförordningen (1976:725) framgår att en författning bör tryckas om när den på grund av ändringar blir svåröverskådlig.

Ett omtryck kan göras antingen i samband med att författningen ändras eller vid något annat lämpligt tillfälle (fristående omtryck).

Omtrycket får bara avse författningen i dess helhet, dvs. inte exempelvis endast en bilaga.

Omtryck i samband med ändringar beslutas av regeringen. Fristående omtryck beslutas formellt av utgivaren av SFS.

Vid omtrycket sätts paragrafnumret ut även vid upphävda paragrafer, både sådana som upphävs genom den aktuella ändringsförfattningen och sådana som har upphävts tidigare. De ändringar som beslutas i samband med ett omtryck får inte träda i kraft vid olika tidpunkter.

Det bör särskilt uppmärksammas att man vid omtrycket ska ta med alla ikraftträdande- och övergångsbestämmelser med undantag för dem som endast innehåller en ren ikraftträdandebestämmelse.

13.2 Omtryck i samband med ändringsförfattningar

13.2.1 Upplysning i ingressen

När omtryck görs i samband med att författningen ändras, ska en upplysning om omtrycket lämnas i författningens ingress som ett sista stycke.

Exempel 1

Lagen kommer därför att ha följande lydelse från och med den dag då denna lag träder i kraft.

13.2.2 Upplysning i författningstexten

Efter varje paragraf som tidigare har ändrats eller upphävts anger man med kursiverad stil den författning genom vilken paragrafen fått sin nuvarande lydelse respektive upphävts. Detsamma gäller när en paragraf ändras, upphävs eller införs i samband med omtrycket. Detta gäller dock inte rubriker.

Exempel 2

a) *2 § Har upphävts genom förordning (2002:000).*

b) *5 § Den som har gått igenom sådan uppdragsutbildning som avses i 4 § har rätt att tillgodoräkna sig utbildningen som högskoleutbildning på grundnivå eller avancerad nivå. Förordning (2009:281).*

c) *19 d § Kriminalvårdens beslut enligt 19 § överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den kriminalvårdsanstalt, det häkte eller den polisarrest är belägen där patienten var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades. Lag (2009:810).*

13.2.3 Upplysning i noter

Om paragrafer som ändras i samband med omtrycket tidigare är ändrade, ska de förses med en not som anger senaste lydelse. Uppgiften med kursiverad stil (se avsnitt 13.2.2) redovisar då den aktuella ändringsförfattningen medan noten avser den närmast föregående ändringen, dvs. paragrafens lydelse före den ändring som görs i samband med omtrycket (se avsnitt 14.2.3). De paragrafer som ändras i samband med omtrycket ska dessutom kantstreckas på vanligt sätt.

Exempel 3

18 §¹ Strålsäkerhetsmyndigheten prövar frågor om tillstånd att transportera eller till Sverige föra in eller genom Sverige transitera kärnämnen eller kärnavfall samt tillstånd att föra ut kärnavfall från Sverige. *Förordning (2008:456)*.

¹ Senaste lydelse 1993:142.

13.3 Fristående omtryck

Ett fristående omtryck ska inte ha något utfärdandedatum och inte någon ingress (beslutet om införande i SFS är inte något regeringsbeslut utan ett beslut av utgivaren av SFS). I en not till rubriken anger man senaste ändringen av lagen (se exempel 5 i avsnitt 13.4).

Efter varje paragraf som ändrats någon gång och efter upphävda paragrafer ska man med kursiverad stil ange den författning genom vilken paragrafen fått sin lydelse (se exempel 2 i avsnitt 13.2.2). Efter rubriken ska detta inte anges. Författningen ska inte ha några underskrifter, utan det ansvariga departementet anges inom parentes.

13.4 Den typografiska utformningen

Den typografiska utformningen av rubriken och ingressen till ett omtryck i samband med en ändringsförfattning och till ett fristående omtryck ska ha följande utseende i SFS.

Exempel 4 Omtryck i samband med en författningsändring

**Förordning
om ändring i x-förordningen
(2005:000)**

SFS 2012:000
Utkom från
trycket den
... 2012
Omtryck

utfärdad den ... 2012.

Regeringen föreskriver i fråga om x-förordningen (2005:000)¹ dels att 1 och 3–16 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas en ny paragraf, 2 a §, av följande lydelse.

Förordningen kommer därför att ha följande lydelse från och med den dag då denna förordning träder i kraft.

¹ Förordningen omtryckt 2009:000.

Exempel 5 Fristående omtryck

Kommunallag (1991:900)¹;

SFS 2004:93
Omtryck

1 kap. Indelning, medlemskap

Indelning i kommuner och landsting m.m.

1 § ...

(Finansdepartementet)

¹Lagen omtryckt 2000:277.

Lagen senast ändrad 2003:519.

Anm. Den dag författningen kom ut från trycket anges inte vid fristående omtryck.

14 Noter

Anmärkningar till författningar görs i noter. Noterna är inte en del av författningen utan SFS-utgivarens anmärkningar. Av detta följer att noterna endast kan ge upplysningar av teknisk natur. Någon tolkning av författningens innehåll får inte förekomma i en not.

Noternas innehåll regleras uttömmande i detta avsnitt. Avvikande formuleringar får alltså inte förekomma. Om detta ändå skulle behövas i något speciellt undantagsfall, ska man ta kontakt med Granskningskansliet för godkännande.

Noterna numreras i löpande följd för varje författning och placeras längst ned på den sida dit noten hör.

14.1 Noter när en författning inte trycks om

14.1.1 Noter till rubriken

En periodisk författning ska förses med en not som anger närmast föregående författning i ämnet.

Om en förordning ersätter en förordning som tidigare har kungjorts i någon annan författningssamling, ska den nya förordningens rubrik förses med en not om detta.

Om en förordning upphävs och ersätts av en ny förordning som ska kungöras i någon annan författningssamling, ska upphävandeförordningens rubrik förses med en not om detta.

Exempel 1

Förordning om ränta på studielån för 2013¹;

¹ Senaste förordning i ämnet 2011:1566.

Exempel 2

¹ Tidigare bestämmelser i ämnet, se x-förordningen (SKOLFS 2014:000).

Anm. Nottecknet placeras efter författningens rubrik.

Exempel 3

¹ Nya bestämmelser i ämnet har utfärdats i x-förordningen, som kungörs i Försvarets författningssamling.

Anm. Nottecknet placeras efter författningens rubrik.

14.1.2 Noter till ingressen som anger riksdagens medverkan

En lag ska förses med en not som anger proposition, utskottsbetänkande och riksdagsskrivelse. Observera att riksmötesbeteckning ska anges för varje dokument. Utgiftsområde anges bara i fråga om budgetpropositionen.

Exempel 4

a) ¹ Prop. 2011/12:125, bet. 2011/12:MJU25, rskr. 2011/12:254.

b) ¹ Prop. 2011/12:1, utg.omr. 9, bet. 2011/12:SoU1, rskr. 2011/12:97.

Anm. Nottecknet placeras efter ordet ”beslut”.

En förordning ska för ses med en not som anger proposition, utskottsbetänkande och riksdagsskrivelse om förordningen rör en fråga som prövats av riksdagen i sak, dvs. om frågan omfattas av förslaget till riksdagsbeslut. Detta är vanligt i fråga om budgetpropositionen. Om frågan prövats av riksdagen efter förslag i två propositioner, skrivs de i kronologisk ordning och ställs upp efter varandra (se exempel 5 b).

Exempel 5

a) ¹Jfr prop. 2011/12:1, utg.omr. 6, bet. 2011/12:FöU1, rskr. 2011/12:92.

b) ¹Jfr prop. 2010/11:1, utg.omr. 17, bet. 2010/11:KrU1, rskr. 2010/11:113 och prop. 2010/11:100, bet. 2010/11:FiU21, rskr. 2010/11:321.

Anm. Nottecknet placeras efter ordet ”föreskriver”.

14.1.3 Noter till ingressen – EU-direktiv

Om en grund- eller ändringsförfattning genomför ett EU-direktiv helt eller delvis, ska en hänvisning till direktivet göras i den författningssamling där författningen kungörs, se 18 a § författningssamlingsförordningen (1976:725). I vissa fall finns det anledning att upprepa hänvisningen till direktivet även efter genomförandet, t.ex. när en ny grundförfattning ersätter en tidigare grundförfattning.

När nya eller ändrade tekniska regler kungörs i en författningssamling, ska en hänvisning göras till Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder

och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informations-samhällets tjänster, se 18 a § författningssamlingsförordningen.

Nottecknet placeras direkt efter ordet ”föreskrivs” eller ”föreskriver” och i noten anges direktivets fullständiga namn. Det är dessutom ofta lämpligt att ange direktivets fullständiga namn i första paragrafen.

Exempel 6 När direktivet inte är ändrat

a) ¹Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/24/EU av den 9 mars 2011 om tillämpningen av patienträttigheter vid gränsöverskridande hälso- och sjukvård, i den ursprungliga lydelsen.

b) ¹Jfr kommissionens direktiv 2003/111/EG av den 26 november 2003 om ändring av bilaga II till direktiv 92/34/EEG om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplantor avsedda för fruktproduktion, i den ursprungliga lydelsen samt kommissionens direktiv 2004/55/EG av den 20 april 2004 om ändring av rådets direktiv 66/401/EEG om saluföring av utsäde av foderväxter, i den ursprungliga lydelsen.

Anm. Om mer än ett direktiv genomförs genom författningen ska alla, som i exempel 6 b, anges i noten.

Exempel 7 När direktivet har ändrats en eller flera gånger

¹Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv ..., i lydelsen enligt kommissionens direktiv 2011/90/EU.

Anm. Även om direktivet är ändrat flera gånger anges bara den aktuella ändringen.

Exempel 8 När tekniska regler kungörs

¹Se Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster.

Anm. När det gäller tekniska regler görs hänvisningen alltid bara till grunddirektivet eftersom noten i det fallet endast är av upplysande karaktär (jämför avsnitt 5.3.4 om hänvisningar i författningstext till EU-rättsakter.)

Exempel 9 När tekniska regler kungörs och man samtidigt genomför ett direktiv

¹Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv ..., i den ursprungliga lydelsen. Se även Europaparlamentets och rådets direktiv 98/34/EG av den 22 juni 1998 om ett informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter och beträffande föreskrifter för informationssamhällets tjänster.

14.1.4 Noter till ingressen som anger förordningsmotiv

När regeringen har beslutat om förordningsmotiv till en förordning, ska ingressen förses med en not om detta.

Exempel 10

¹Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 00 december 2010 (regeringens förordningsmotiv 2010:000).

Anm. Nottecknet placeras efter ordet ”föreskriver”.

14.1.5 Noter till ingressen i samband med förlängning av en tidsbegränsad författning

Vissa tidsbegränsade författningar förlängs mer eller mindre regelbundet med ett eller flera år i taget. En not ska ge upplysning om den författning som senast förlängde giltighetstiden.

Exempel 11

¹Lagens giltighetstid senast förlängd 2010:000.

Anm. För nottecknets placering se exempel 5 i avsnitt 4.8. Observera att det bara är grundförfattningar som kan vara tidsbegränsade.

14.1.6 Noter till ingressen som anger senaste lydelse

Om en paragraf, en rubrik eller en bilaga som nämns i ingressen men inte återges någon annanstans i författningen har ändrats efter den ursprungliga författningens tillkomst, ska en anmärkning om senaste lydelse göras i en not till ingressen (se exempel 12). Senaste lydelse anges även för paragrafer, rubriker och bilagor som har införts efter den ursprungliga författningens tillkomst men som inte tidigare har ändrats. Även i dessa fall skriver man ”senaste lydelse av”. Se också avsnitt 14.1.7.

Om den ursprungliga författningens rubrik tidigare har ändrats, ska man alltid ange den författning genom vilken rubriken fick sin senaste lydelse (se exempel 14).

Om det är flera paragrafer, rubriker eller bilagor som bara nämns i ingressen, ska alla tas upp i samma not (se exempel 13).

Nottecknet placeras i samtliga fall efter sista ordet i författningens namn i ingressen. Om namnet består av endast ett ord, och parenteserna med författningens årtal och nummer alltså skrivs efter namnet, sätts nottecknet efter parenteserna.

Om fler än en paragraf, rubrik eller bilaga ska anges, ställs noten upp som en tabell. I den tas paragraferna upp i nummerföljd med endast en paragraf på varje rad. Författningens rubrik anges alltid först. Kapitelrubriker, mellanrubriker och bilagor tas upp på särskilda rader efter paragrafer (se exempel 15).

Paragrafer, rubriker och bilagor ska alltså inte föras samman i grupper.

Om tabellen har fler än fem rader, bör man ställa upp den i två kolumner.

När en paragraf, rubrik eller bilaga tidigare har ändrats men ändringen trätt i kraft först genom en senare författning, ska ikraftträdandeförfattningen anges inom parentes (se exempel 14).

Exempel 12

¹ Senaste lydelse av 1 § 1999:000.

Exempel 13

¹ Senaste lydelse av

4 § 2001:000

10 § 2009:000

24 § 2007:000

26 § 2011:000

27 § 2008:000.

Exempel 14

¹ Senaste lydelse av
lagens rubrik 1995:000
2 § 2001:000 (jfr 2002:000)
4 § 2000:000 (jfr 2001:000).

Exempel 15

¹ Senaste lydelse av	
3 kap. 5 § 2001:000	rubriken till 3 kap. 2009:000
3 kap. 6 § 2012:000	rubriken närmast före 3 kap.
3 kap. 7 § 2009:000	18 § 2008:000
3 kap. 18 § 2009:000	bilagan 2010:000.
3 kap. 18 a § 2009:000	

14.1.7 Noter till ingressen som anger omtryck

Om en författning tidigare har tryckts om, ska ingressen alltid förses med en not där det senaste omtrycket anges. I övrigt ska de regler som angetts i avsnitt 14.1.6 tillämpas. Notanmärkning ska dock göras bara om ändringen, införandet eller upphävandet har genomförts efter omtrycket. Om lydelsen av författningens rubrik har ändrats, ska en anmärkning om detta alltid göras.

Uppllysning om senaste lydelse enligt reglerna i avsnitt 14.1.6 och om omtrycket ska tas in i samma not.

Exempel 16

¹Förordningen omtryckt 2007:000.

Senaste lydelse av

förordningens rubrik 1999:000

12 kap. 3 § 2008:000

15 kap. 1 § 2008:000.

Anm. Nottecknet placeras efter sista ordet i författningens namn i ingressen. Om namnet består av endast ett ord, och parenteser med årtal och nummer alltså skrivs efter namnet, sätts nottecknet efter parenteser.

14.1.8 Noter till författningstexten – ändringar

Det normala vid ändringar är att en paragraf, en rubrik eller en bilaga förekommer i författningstexten efter ingressen. I dessa fall ska anmärkningen om senaste lydelse göras i en särskild not för varje paragraf, rubrik eller bilaga. Nottecknet placeras vid paragrafens, rubrikens eller bilagans plats i författningstexten. Senaste lydelse av t.ex. en paragraf som förekommer i författningstexten anges alltså inte i en not vid ingressen. Varje paragraf ska förses med en särskild not även om paragraferna förekommer på samma sida och ska förses med samma anmärkning. Om en författning tidigare har tryckts om, ska anmärkning om senaste lydelse göras endast om paragrafen, rubriken eller bilagan har ändrats efter omtrycket.

Exempel 17

¹Senaste lydelse 2005:000.

Anm. Nottecknet placeras efter beteckningen på den aktuella paragrafen, efter den aktuella rubriken eller efter ”bilaga”.

Exempel 18

¹ Senaste lydelse 2006:000 (jfr 2007:000).

Anm. När en paragraf tidigare har ändrats men ändringen har trätt i kraft först genom en senare författning, ska ikraftträdandeförfattningen anges inom parentes.

Exempel 19

¹ Senaste lydelse av tidigare 3 § 1998:000.

Anm. Formuleringen används när en paragrafs beteckning ändras och paragrafen samtidigt får ändrad lydelse.

Exempel 20

¹ Paragrafen fick sin nuvarande beteckning genom 2009:000.

Anm. Formuleringen används när t.ex. en paragraf som tidigare ändrat beteckning ändras på nytt.

Exempel 21

¹ Tidigare 3 § upphävd genom 2002:000.

Anm. Formuleringen används när man inför en ny paragraf och utnyttjar beteckningen på en tidigare upphävd paragraf.

14.1.9 Noter till författningstexten – stycken som tas bort

Om ett eller flera stycken upphävs i en paragraf, ska detta anges i en not till paragrafen. Om det finns en not med uppgift om senaste lydelse, tas anmärkningen in i den.

Man ska inte ange att ett stycke har tagits bort, om innehållet i två stycken förs samman till ett stycke eller om ett stycke

flyttas till en annan paragraf eller om paragrafen ändras på något annat mer genomgripande sätt.

Exempel 22

¹ Ändringen innebär att andra och fjärde–sjätte styckena tas bort.

Anm. Formuleringen används när en paragraf ändras endast på så sätt att ett eller flera stycken tas bort.

Exempel 23

¹ Ändringen innebär bl.a. att andra och tredje styckena tas bort.

Anm. Formuleringen används när ett eller flera stycken tas bort samtidigt som paragrafen ändras i övrigt.

Exempel 24

¹ Senaste lydelse 2012:000. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

Anm. Formuleringen används när en anmärkning även ska göras om senaste lydelse av paragrafen. Denna anmärkning tas då upp som en första mening i noten.

14.1.10 Noter till författningstexten – ord som tas bort

Exempel 25

a) ¹ Ändringen innebär att ”kemistlinjen” tas bort ur förteckningen.

b) ¹Ändringen innebär att "Myndigheten för samhällsskydd och beredskap" tas bort ur förteckningen.

Anm. Se avsnitt 5.4.3.

14.2 Noter när en författning trycks om

14.2.1 Noter till rubriken

Ett fristående omtryck ska förses med en not med upplysning om när författningen senast ändrades (se exempel 5 i avsnitt 13.4).

14.2.2 Noter till ingressen

De noter som anger riksdagens medverkan (se exempel 4 och 5 i avsnitt 14.1.2) ska även användas vid omtryck. Även noter till ingressen som anger omtryck ska användas (se avsnitt 14.1.7). Däremot behövs inte någon upplysning om senaste lydelse av t.ex. en paragraf i ingressen eftersom samtliga paragrafer (även numren för upphävda paragrafer) finns med i den efterföljande texten.

14.2.3 Noter till författningstexten

Om paragrafer, rubriker eller bilagor ändras eller upphävs i samband med omtryck, måste de ha en not som anger senaste lydelse. Noten ska då ange den lydelse som t.ex. paragrafen hade före den ändring som görs i samband med omtrycket. Om författningen tidigare har tryckts om, ska en notanmärkning om senaste lydelse av en paragraf dock göras endast om paragrafen har ändrats eller upphävts efter omtrycket. (Se exempel 3 i avsnitt 13.2.3).

14.2.4 Noter till ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Vid omtrycket ska alla ikraftträdande- och övergångsbestämmelser tas med utom de som endast innehåller en ren ikraftträdandebestämmelse.

I en not ska man ange till vilken författning ikraftträdande- och övergångsbestämmelsen hör.

Exempel 26

-
1. Denna förordning¹...
  2. ...

-
1. Denna förordning²...
  2. ...

Denna förordning³ träder i kraft den ...

¹ 1995:000.

² 2012:000.

³ 2014:000.

Anm. Nottecknet placeras i de tidigare författningarnas och den aktuella författningens ikraftträdande- och övergångsbestämmelser efter ”Denna lag” eller ”Denna förordning”. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser som hör till olika ändringsförfattningar skiljs åt genom en s.k. bom.

15 Bilagor

Om en författning innehåller bilagor ska dessa placeras efter ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna och namnunderskrifterna.

Beteckningen "*Bilaga*" ska kursiveras och placeras längst upp i högra hörnet. Finns det fler än en bilaga ska de betecknas *Bilaga 1*, *Bilaga 2* osv.

Om texten i en bilaga blir lång är det bättre att dela upp bilagan i flera bilagor.

16 Underskrifter

Lagar och förordningar ska enligt 7 kap. 7 § regeringsformen skrivas under av statsministern eller något annat statsråd på regeringens vägnar för att gälla. Närmare regler om underskrifter finns i förordningen (2007:725) om beslut och protokoll hos regeringen.

16.1 Huvudregler om vem som skriver under författningar

Grundförfattningar som är lagar skrivs under av ordföranden vid regeringssammanträdet – i regel statsministern – och det statsråd som varit föredragande (se exempel 1 i avsnitt 16.7). Lagar om ändring i en grundlag eller riksdagsordningen skrivs också under på detta sätt.

Andra lagar om ändring (se avsnitt 3.2) skrivs under av det statsråd som varit föredragande vid regeringssammanträdet och av en huvudman eller någon annan som berett ärendet (se exempel 2 i avsnitt 16.7). Detsamma gäller förordningar. En chefstjänsteman kan dock bestämma att själv skriva under författningen tillsammans med statsrådet.

16.2 Vem som skriver under när ordföranden har förhinder

Om ordföranden vid regeringssammanträdet är förhindrad att skriva under, ska ett annat statsråd som deltagit i regeringssammanträdet skriva under i ordförandens ställe. Den turordning som anges i 6 kap.10 § regeringsformen ska användas.

16.3 Vem som skriver under när ordföranden är föredragande

När ordföranden är föredragande ska författningen skrivas under av ordföranden och ett annat statsråd som har deltagit i regeringssammanträdet. Ordföranden eller den som skriver under i ordförandens ställe bestämmer vem av de andra statsråden som ska göra detta.

16.4 Vem som skriver under när den som varit föredragande har förhinder

Om det statsråd som har varit föredragande är förhindrad att skriva under en författning, ska ett annat statsråd som deltagit i regeringssammanträdet skriva under författningen i den föredragandes ställe. Ordföranden eller den som skriver under i ordförandens ställe bestämmer vem av de andra statsråden som ska göra detta.

16.5 Underskrifternas placering

Att skriva under tillsammans med någon annan, snett nedanför till höger om den andres namnteckning, har gamla anor och har länge kallats för att kontrasignera. Detta sätt att placera

underskrifterna saknar rättslig betydelse men används fortfarande.

Om författningen innehåller bilagor ska underskrifterna placeras före bilagorna (se avsnitt 15).

16.6 Framställning av underskriftsexemplar

En handling som innehåller författningens slutliga lydelse (underskriftsexemplar) ska skrivas under senast den dag när författningen kommer ut från trycket. Ett tryckkorrektur på arkivbeständigt papper används som underskriftsexemplar. Den underskrivna handlingen tas in i regeringsprotokollet.

I de tryckta författningarna återges statsrådets underskrifter med versaler och tjänstemännens med gemener. Under den nedersta underskriften anges inom parentes namnet på det departement som författningen hör till. Det förekom tidigare att namnen ströks över i det tryckkorrektur som används som underskriftsexemplar. Det behöver dock inte göras.

16.7 Exempel på underskrifter

Exempel 1 Ny lag (grundförfattning)

På regeringens vägnar

ANNA A–SON

BERTIL B-SON
(X-departementet)

Exempel 2 Lag om ändring i lag

På regeringens vägnar

BERTIL B-SON

Anna Aman
(X-departementet)

- administrativa åtgärder, 102
- allmän förvaltningsdomstol, 76, 80, 81
- ansvar, 63–66
- a-paragraf, 24, 34, 40, 46
- avdelning, 25, 38
- avvikelse från författning under ett övergångsskede, 114

- balk, 12, 13, 20, 44
- bemyndigande, 10, 61, 69, 71, 78, 85, 102, 108
- besluts giltighet, 83
- beteckning, 13, 122, 129, 130
  - bokstav, 24, 40, 50
  - siffra, 40, 50
  - ändrad, 23–25, 27, 29, 36
- bilaga, 25, 139
  - allmänt, 135
  - direktiv, 48
  - införande, 35, 36
  - kantstreck, 50
  - not, 126–129, 132
  - upphävande, 23, 28, 132
  - ändring, 19, 31, 36
  - omtryck, 115
- bjudande presens, 57
- blankettstraffstadgande, 62
- bokstavsbeteckning, 24
  - i paragraf, 40
  - i punktuppställning, 40
- bom, 43, 99, 103, 107, 108, 133
- brev, 14
- brottsbalken, 62–68
- böter, 10, 61, 64–66,
  - cirkulär, 15
- dagsböter, 65
- delegering,
  - av normgivningsmakten, 10, 11, 85–90
  - med stöd av restkompetensen, 89
- dels-satser, 36
- dispens,
  - övergångsbestämmelser, 114
- dubbelbestraffningsförbud, 70

- EEG, 47, 124
- EU-not,
  - till ingressen, 123
- EU-rättsakt, 17, 47–50
  - EU-direktiv,
    - genomförande, 47, 123
    - ändringsdirektiv, 48, 125
  - EU-förordning, 48
  - lydelse, 48
- Europakonventionen, 70, 75, 77, 78

- formella lagkraftens princip, 11
- fortsatt giltighet,
  - författning, 25, 27
  - ikraftträdande, 99
  - ingress, 23
  - rubrik, 22
  - tillstånd, 113
  - äldre föreskrifter, 113
- fortsatt ledamotskap,
  - övergångsbestämmelser, 114
- forumregler, 78

- fristående omtryck, 117, 119
  - noter, 132
- förarbeten, noter om, 24, 122, 125, 132
- föreskrifter, 9
  - definition, 9
  - äldre, 14, 113
- se även
  - tillämpningsföreskrifter,
  - verkställighetsföreskrifter,
- författning,
  - avvikelse från, under ett övergångsskede, 114,
  - fortsatt giltighet, 25, 27
  - hänvisning, 17, 44
  - ikraftträdande,
    - en författning, 21, 27
  - ikraftträdandedag för,
    - allmänt, 101
    - olika, 103
  - kort, 24
  - ingress, 23–25
  - kapitelindelning, 30, 38
  - kungörande, 12
  - kungörs i en författningssamling, 12
  - ny, 38, 39
    - rubrik, 17
  - periodisk, not till, 121
  - rubrik, 17–22
    - ändrad, 24, 25, 30
    - ingress, 25, 30
    - not, 121, 126, 128
  - som ska utgå, 109
  - sätts i kraft, 99
  - tidsbegränsad, 27, 106, 107
    - not, 126
  - ändrad, 14, 19, 20
    - fortsatt giltighet, 19
    - rubrik, 24
    - ändring i, 20, 100
  - om upphävande, 19, 21, 22 100, 108
  - upphävande av, 26, 107
    - del, 108
    - flera, 19, 107
    - i grundförfattning, 107
    - i ändringsförfattning, 107
    - opreciserade, 109
    - som inte trätt i kraft, 109
    - tillkännagivande, 110
- författningssamling, 123
  - SFS, 12
  - andra, 12, 44, 121, 122
- förkortningar, 59
- förordning,
  - definition, 13, 14
  - lagstöd, 88
- förordningsmotiv, not till, 125
- försök, 63, 66
- förteckningar, 51, 131, 132
- förvaltningsbeslut, 75–83, 85, 86, 92, 93
- förvaltningslagen, 76–82
- förvaltningsprocesslagen, 79, 80
- förverkande, 67, 68
- förverkandebestämmelser, 67, 68
- genomförande av EU-direktiv, 47
- grundförfattning, 13, 17, 24, 26, 27, 38, 39, 59, 88, 99, 101, 123, 126, 137, 139
  - ingress, 23, 24, 26, 32

- upphävande, 19, 100, 107
- ändring, 19, 23, 32, 36
- handlingssekretess, 71
- handläggningsordning, 112, 114
- horisontellt streck, 107
- hänvisning,
  - till 22 a förvaltningslagen, 80–82
  - till annan författning, 44
  - till annan paragraf, 46
  - till del av paragraf, 47
  - till EU-rättsakter, 47
    - statisk, 48
  - informativ, 46
  - vag, 45
- ”i anslutning till”, 90
- ikraftträdande, 99–102
  - en författning, 19, 21, 27
  - omedelbart, 83
  - åtgärder före, 102
- ikraftträdandebestämmelser, 99–102
  - separata, 27, 28
- ikraftträdandedag, 101
  - allmänt, 101
  - ”den dag som regeringen bestämmer”, 102, 106
  - olika, 103
- ingress, 23
  - beteckning, ändrad, 23–25, 27, 29, 36
  - bilaga,
    - införande, 25, 35, 36
    - upphävande, 23, 25, 28
    - ändrad, 25, 31, 36
  - dels-satser, flera, 36
  - fortsatt giltighet, 23, 25, 27, 36
  - författningsrubrik, ändrad, 24, 25, 30
  - förordning, 24, 26
  - grundförfattning, 23, 24, 26, 32
  - ikraftträdande, 23, 25, 27, 28, 31–33, 35, 36
  - kapitel,
    - införande, 25, 27, 28, 33
    - kapitelrubrik, 24, 30, 31
    - upphävande, 23, 25, 27, 28, 36
    - ändrat, 25, 27, 30, 36
  - kort författning, 23
  - lag, 24, 26
  - mellanrubrik,
    - införande, 24, 25, 36
    - placering, 23, 25, 30–33, 36
    - utgår, 23, 36
    - ändrad, 24, 25, 36
  - not, 24, 26, 27, 122–129, 132
  - omtryck, 26, 116–118, 132
  - paragraf
    - införande, 25, 33–36
    - med kapitelangivelse, 34
    - placering, 34, 35
    - upphävande, 23–25, 28
    - ändring,
      - beteckning, 23–25, 27, 29
      - lydelse, 25, 29, 30–33, 36
      - flera, 24
  - punkt, 25, 28, 31–33, 35, 36
  - tillkännagivande, 26
  - utbyte av ord, 23, 29

- ändringarnas ordning, 25
- ändringsförfattning, 23, 26, 32, 33
- övergångsbestämmelser, 23, 25, 27, 28, 31–33, 35, 36
- inkorporering, 47
- inledning,
  - till förordning, 26
  - kantstreck, 50
  - till lag, 26
- innehållsbeskrivning, 39
- instruktion, 14, 18

- kammarrätten, 81
- kantstreck, 50
  - förteckning, 51
  - tabell, 51
- kapitel, 38
  - förkortning, 25
  - indelning, 38
  - införande, 25, 27, 28, 33
  - inskjutet, 38, 40
  - upphävande, 23, 25, 27, 28, 36
  - ändring, 25, 30, 36
- kapitelrubrik,
  - ingress, 24, 30, 31
  - kantstreck, 50
  - not, 127
- kontrasignering, 138
- kort författning, 23
- Kungl. Maj:t, 14, 108
- kungörande, 12, 44, 121, 123
- kungörelse, 14, 21
- könsneutrala formuleringar, 56
- lag,
  - definition, 13, 14
  - inledning, 26
  - som aldrig trätt i kraft, 109
- laglighetsprövning, 77, 79, 80
- ”m.m.” eller ”m.fl.”, 18, 39
- markering av ändringar, 50, 51
- ”med stöd av”, 90
- meddelarfrihet, 73
- medverkan, 64, 66
- mellanrubrik, 39
  - införande, 25, 34, 50
  - ingress, 23–25, 30, 31, 33, 35, 36
  - kantstrecksmarkering, 50
  - not, 126, 127
  - som ska utgå, 28, 29
  - utformning, 39
  - ändrad plats, 25, 33
  - ändring, 25, 30, 50
- meningsbyggnad, 51, 53–55
- modernisering, 59, 60
- ”motsvarande tillämpning”, 45
- Myndighetsföreskrifter, 12, 85, 87, 88, 91
- myndighetsförordningen, 79
- myndighetsinstruktion, 18

- namnbyte, 29
- normgivning, 9, 11, 85, 91
- normgivningsbemyndiganden, 10, 61, 85–89
- normgivningskompetens, 9, 10
- normgivningsmakten, 9, 11, 61
  - delegering av, 10, 11
- not, 121
  - anger riksdagens medverkan, 122, 123
  - anger senaste lydelse, 126
  - bilaga, 126–129, 132
  - EU-rättsakt, 123–125

- fristående omtryck, 117
- till författning som inte trycks om, 121
- till författningstexten, 129–132
- till förordningsmotiv, 125, 126
- till förteckning, när ord tas bort, 131
- till ikraftträdande-bestämmelser, 133
- till ingressen, 24, 26, 27, 122–129, 132
- till nya bestämmelser i ämnet, 122
- omtryck, 117
- till periodisk författning, 121
- till rubriken, 121, 129
- till stycken, upphävda, 50, 130
- särskild, till varje paragraf, 129
- tidigare bestämmelser i ämnet, 122
- tidsbegränsad författning, 126
- utnyttjande av tidigare upphävd paragraf, 130
- till övergångsbestämmelser, 133
- numrerade led i uppställning, 40, 47
- oaktsamhet, 62
- obehörighetsrekvisit, 72
- obligatoriska lagområdet, 10, 102
- offentliga funktionärer, 71, 72
- offentlighets- och sekretessförordningen, 71, 72
- offentlighets- och sekretesslagen, 39, 71–73
- omtryck, 115
- fristående, 115, 117
- ingress vid, 26, 116–118
- not, 117, 132
- i samband med
  - ändringsförfattning, 115–117
  - övergångsbestämmelse, 115
- paragraf, 39
  - a-paragraf, 34, 40, 46
  - beteckning, ändrad, 23, 25, 27, 29
  - beteckning och lydelse, samtidigt ändring av, 29, 130
  - bokstavs-beteckning, 24, 40, 46
  - byte av beteckning, 130
  - efterföljande, 40
  - hänvisning till, 40, 45, 46
  - ikraftträdande, 100, 101, 103
  - indelning, 24, 39
  - införande, 25, 33
  - inskjuten, 40
  - kantstrecksmarkering, 50
  - syftning mellan, 51–53
  - särskild not för varje, 129
  - tidigare upphävd, utnyttjande av, 35, 130
  - upphävande, 23, 25, 28, 40, 100, 108
  - upphävd, 35, 115
  - utformning, 39–44
  - ändring, 25, 29, 31–33, 50
  - ändring i ändring, 20, 30, 33, 100, 130
- paragrafserie, 24
- paragraftecknet, 25
- passivitetsrätt, 70
- penningböter, 64, 65
- primära lagområdet, 9, 10
- promulgationslag, 43, 101, 103

- promulgeras, 12
- proposition, 24, 102, 122, 123
- prövningstillstånd, 81
- punkt, 40, 41, 46, 47, 55
  - ändring, 50
  - övergångsbestämmelser, 25, 28, 31–33, 35, 36, 43, 99, 108, 111
- punktuppställning, 40–43, 55, 99
  - bokstavsbeteckning, 40, 47, 50
  - hänvisning till, 46, 47
  - kantstreck, 50
  - sifferbeteckning, 40, 47, 50
- regeringens primärområde, 11
- reglemente, 14
- restkompetens, 11
  - delegering med stöd av, 89
- riksdagsordningen, 44, 73, 137
- riksdagsskrivelse, 24, 122, 123
- riksmötesbeteckning, 122
- ringa fall, 66
- riktlinjer, språkliga, 37, 51–60
- rubrik,
  - allmänt, 17, 39
  - exempel, 18–22, 36
  - flyttad, 23, 25, 33, 36
  - till författning, ändrad, 24, 30, 126–129
  - författningsrubrik, 17–19, 44, 118
  - mellanrubrik, 24, 25, 28–31, 33–36, 39, 50, 116
  - not, 121, 132
  - ny författning, 17, 18, 100
  - ändringsförfattning, 19
- rättsprövning, 75, 77
- ”samråd”, 88
- samtidig ändring av en paragrafs beteckning och lydelse, 29
- sanktionsavgift, 70
- sekretessförfattningarna, 71–73
- separat ikraftträdande-bestämmelse, 27, 28
- SFS-registret, 17
- SFS-utgivarens anmärkningar, 121
- siffer- eller bokstavs-beteckning, 40
  - ändras, 50
- specialförfattning, 63, 69, 76, 77
- språk, 37, 51–60
- språkliga ändringar, 59, 60
- stadga, 14
- straff, 61, 90
- straffbestämmelser, 62–66, 90
- stycke,
  - allmänt, 39, 40, 45, 46, 54, 55, 59
  - kantstrecksmarkering, 50
  - sytning mellan, 51, 52
  - upphävt, not till, 130, 131
- subdelegering, 10, 86, 87, 90
- subjektivt rekvisit, 62
- substantivens form, 51, 55, 56
- Svarta listan, 37, 58, 60
- Svensk författningssamling, 12
- sytning, 44, 51–53
- särskild not för varje paragraf, 129
- tabell, ändring, 51, 95
- tankstreck, 24, 40, 95
- tekniska regler, 123, 125
- termer, 58

- tidigare upphävd paragraf, 35, 115, 130
- tidsbegränsad författning, 27, 100, 106, 107, 126
- tillkännagivande,
allmänt, 12, 14
ersättande av, 14, 110
exempel, 19
ingress, 26
- tillstånd, fortsatt giltighet, 113
- tillämpare, 37–40, 43, 45
- tillämpningsföreskrifter, 11, 21
- transformering, 47
- transumering, 95–97
- transumeringstecken, 95
- trolleribestämmelse, 111
- tryckfrihetsförordningen, 72, 73
- typografisk utformning, 38, 118
- tystnadsplikt, 71–73
- underskrifter, 103, 117, 137–140
före bilaga, 135
- underskriftsexemplar, 139
- upphäva, 13, 19, 21, 23, 26, 36, 100, 107–110
bilaga, 23, 28, 132
del av en annan författning, 108
flera författningar, 19, 107
författning som inte trätt i kraft, 109
förordning, 108, 109, 121
kapitel, 23, 25, 27
myndighetsföreskrifter, 22, 108
paragraf, 23–25, 28, 35, 40, 132
stycke, 50, 130
- övergångsbestämmelse, 28
- upplysning om lagstöd, 88
- upplysningsbestämmelser, 66, 82, 90–92
- uppräknig, längre, 53, 55
- uppställning, 40, 55, 95
numrerade led i, 40
- uppsåt, 62, 64–66, 73
- utfärdande, 12, 24, 117
- utskottsbetänkande, 24, 122, 123
- verb, val av, 57, 59, 65
- verkställighetsföreskrifter, 11, 17, 72, 88–90, 92
- vite, 68–71
- vitesbestämmelser, 68–71
- vitesförelägganden, 68–71
- ålderdomliga ord, 45, 51, 57–60
- åtal, 66
- åtalsmedgivande, 66
- äldre föreskrifter och bestämmelser, 14, 21, 30, 38, 45, 47, 69, 85, 111, 113, 114
- ändring,
beteckning, 14, 23–25, 27–29, 50, 51, 130
bilaga, 19, 25, 31, 36, 50, 95, 126, 129, 132
författningsrubrik, 24, 25, 30, 126, 128
kapitel, 25, 30, 36, 59
markering av, 50, 51
mellanrubrik, 24, 25, 30, 31

- paragraf, 19, 24, 25, 27, 29–33, 36, 40, 50, 60, 85, 95, 116, 117, 126, 129, 132
  - där en tidigare ändring ännu inte trätt i kraft, 20, 100
- plats för mellanrubrik, 33
- punkt, 31–33, 36, 40, 50
- i samband med omtryck, 115–118, 132
- samtidig, av en paragrafs beteckning och lydelse, 29
- i ändringsförfattning, 20, 100
- övergångsbestämmelser, 20, 25, 27, 31–33, 36, 43
- ändringsdirektiv, 48, 125
- ändringsförfattning, 13, 19–23, 26, 32, 39, 40, 99, 100, 107, 116, 118, 133
  - definition, 13
  - som inte trätt i kraft, 20, 28, 30, 32, 33
  - ändra,
    - allmänt, 20–22, 100
    - ingress, 23, 26, 32
    - rubrik, 20, 21
- övergångsbestämmelser, 111–114
  - avvikelse från författning, 114
  - dispens, 114
  - fortsatt giltighet av tillstånd, 113
  - fortsatt giltighet av äldre föreskrifter, 113
  - fortsatt ledamotskap, 114
  - handläggningsordning, 112, 114
  - hänvisning till, 47
  - införande, 25, 35, 36
  - ingress, 25, 28, 31–33, 35, 36
  - not, 133
  - not vid omtryck, 133
  - numrering, 43, 47
  - omtryck, 115, 133
  - promulgationslag, 101
  - punkter i, 25, 43, 47, 108
  - trolleribestämmelse, 111
  - upphävande, 19, 23, 25, 28
  - ändring, 19, 20, 25, 31–33
- överklagande, 75–77
- överklagandebestämmelser,
  - allmänt, 76–80
  - exempel, 81, 82
  - i förordning, 81
  - i lag, 80
- överklagandetid, 79

Gröna boken riktar sig i första hand till dem i Regeringskansliet som sysslar med författningsskrivning. Den kan dock vara av intresse även för dem vid förvaltningsmyndigheterna som har sådana arbetsuppgifter. Här finns riktlinjer för såväl författningsteknik som redaktionell och språklig utformning. Vissa sakliga frågor behandlas också. Riktlinjerna kompletteras med exempel.

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm Tel 08-598 191 90 Fax 08-598 191 91 order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

ISBN 978-91-38-24063-2 ISSN 0284-6012